

TÜRKÇEDE SOYADLARI

Saim SAKAOĞLU

Birer Türk vatandaşı olarak hepimizin kullandığı soyadlarımızın, gerek alınışında, gerekse soyadı olarak alınan kelime veya bîleşik kelimenin taşıdığı mânâlarda üzerinde durmamızı gerektirecek kadar ilgi çekici durumlar ortaya çıkmaktadır. Her birinin kendisine has birer hikâyesi olduğundan şüphemiz olmayan bu soyadların üzerinde bazı Türk araştırmacıları durmuşlar ve örneklere dayanan bazı neşirlerde bulunmuşlardır. Konuyu bir makale çerçevesinde ele alan Robert F. Spencer ise, soyadlarımızın alınışıyla ilgili bir gruplandırmaya giderek bu sahada ilk ciddi çalışmayı yapmıştır. Biz evvelâ Soyadı Kanunu ile ilgili kısa bilgi verdikten sonra Spencer'in gruplandırmasını tanıtacağız. Müteakip bölümde ise talebelerimizden tesbit ettiğimiz soyadlarla ilgili açıklamaları vereceğiz. Bu arada Türkçe soyadlarda dikkatimizi çeken bazı hususiyetler de örnekleriyle gösterilecektir.

1934'te Şükrü Kaya tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulan kanun teklifi 21 Haziran 1934 tarihinde 2525 sayılı kanun olarak kabul edilmiş ve 2 Temmuz 1934 tarihli ve 2/1759 sayılı **Soy adı nizamnamesi**'nin mer'iyete konulması hakkında kararname ile de soyadı alma işinin nasıl yapılacağı açıklanmıştır. Kanuna göre, her Türk ailesi iki yıl içinde (2 Temmuz 1936'ya kadar) mutlaka bir soyadı alacaktı. Almanyalara ise hükümet birer soyadı verecekti.

Aynı yıl kabul edilen (26 Kasım 1934) ve yürürlüğe giren (29 Kasım 1934) 2590 sayılı kanunla da lâkap ve unvanlar kaldırılmıştı. Böylece **efendi, bey, paşa, hafız, hacı, hanım, hanımefendi** gibi lâkap ve unvanların kullanılması yasaklanmıştı.

Soyadı Kanunu'nun Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sevk edilmesinden evvel İçişleri ve Adalet komisyonlarında görüşülürken,

üyelerden bazıları, adın soyaddan sonra gelmesini teklif etmişlerdi. Böylece «Türk halkının eskiden beri aile ismini başta kullanması, Türkçenin mantikî yapısı icabı özadı belirten aile ismini başa» (1) getirmesi geleneğine uyulmuş olacaktı. Bugün Macarlarda aile adı, addan evvel gelmektedir.

Kanununun 1., 2. ve 3. maddeleri soyadı taşıma mecburiyetine ve şekline; 4. ve 5. maddeleri soyadı seçme hakkının kime ait olduğuna; 6., 8. ve 9. maddeleri idarî ve adlî müdahale vaziyetine; 7., 11. ve 15. maddeler bu işle ilgili vekâlet, idare ve ferdin vazifesine; 13. madde eklenen nizamnameye; 14. madde yürürlük tarihine ait maddelerdir. 11. ve 12. maddeler ise memurlarla vatandaşlara ait cezaî müeyyideleri içine almaktadır (2).

Resmî Gazete'nin 2 Temmuz 1934 tarihli 2741. sayısında (s. 4075) yer alan Soyadı Kanunu'nun tamamı aşağıdaki şekildedir.

Soy adı kanunu

Kanun No : 2525

Kabul tarihi : 21/6/1934

Madde 1 — Her Türk öz adından başka soyadını da taşımağa mecburdur.

Madde 2 — Söyleyişte, yazışta, imzada öz at önde, soyadı son da kullanılır.

Madde 3 — Rütbe ve memuriyet, aşiret ve yabancı ırk ve millet isimleriyle umumî edeplere uygun olmıyan veya iğrenç ve gülünç soy adları kullanılamaz.

Madde 4 — Soy adı seçme vazifesi ve hakkı evlilik birliğinin reisi olan kocaya aittir.

Evliliğin feshi veya boşanma hallerinde çocuk anasına tevdi edilmiş olsa bile babasının seçtiği veya seçeceği adı alır. Koca ölmüş ve karısı evlenmemiş olursa veyahut koca akıl hastalığı ve

(1) Sait Güran, «Aile İsimleri Etrafında Hukuk Nazariyeleri». **İş ve Dü-
şünce**, c. 22, nr. 179-180, 1 Temmuz - 1 Ağustos 1956, s 6

(2) Güran, s. 5.

akıl zayıflığı sebebiyle vesayet altında bulunuyor ve evlilik de devam ediyorsa bu hak ve vazife karınıdır.

Kocanın vefatı ile karı evlenmiş veya evvelki fıkrada zikredilen sebeplerle vesayet altına alınmış ve evlilik zeval bulmuş ise bu hak ve vazife çocuğun baba cihetinden olan kan hısımlarından en yakın erkeğe ve bunların en yaşlısına, yok ise vasiye aittir.

Madde 5 — Mümeyyiz olan reşit soy adını seçmekte serbesttir.

Akıl hastalığı ve akıl zayıflığı dolayısıyla vesayet altına alınmış olan reşidin adını babası, yok ise anası, bu da yok ise vasisi seçer.

Madde 6 — En büyük mülkiye memurunun vereceği müzekere üzerine Cümhuriyet müddeiumumisi, 3 üncü maddedeki memnuiyete uygun olmıyarak soy adı kullananların bu adı değiştirmelerini ve tarihte ün almış olanlara ilişik anlatan adların hilâfını iddia ile, kullanılmamasını mahkemeden isteyebilir.

Kanunla taayyün eden unvanlar mahfuzdur.

Madde 7 — Bu kanunun neşri tarihinden itibaren iki yıl içinde gerek soy adı almıyanlar ve gerekse soy adlarını değiştirmek isteyenler taşıyacakları adı Hükûmetin tayin edeceği şekilde nüfus kütüklerine geçirilmek üzere bildirirler. Bu iş için verilecek her nevi evrak pul resminden muaftır.

Madde 8 — Soy adı seçme işlerinde çıkacak ihtilâfları halletmek ve kendiliklerinden soy adı seçmiyenlerle anası babası belli olmıyan çocuklara at takmak ve bir adın kanunun istediği şekle uygun olup olmadığı hakkında karar vermek salâhiyeti, ana kütüğün bulunduğu yerin en büyük mülkiye memuruna aittir.

Madde 9 — Valiler ve kaymakamlar soy adlarının nüfus kütüklerine ve doğum kağıtlarına doldurulması işinde diğer Devlet dairelerinde münasip gördükleri memurları iş bitinceye kadar yardımcı olarak nüfus dairelerinde çalıştırmağa salâhiyetlidirler.

Madde 10 — Bu kanunun tayin ettiği müddet geçtikten sonra soy adlarını değiştirmek isteyenler Kanunu Medenin bu bapdaki hükümlerine tâbi olurlar.

Madde 11 — Soy adlarını nüfus kütüğüne ve doğum kağıtlarına yazma işinde ihmali görülen memurlar hakkında kaymakamlar bir haftalığa, valiler on beş günlüğe kadar maaş kesme cezası verebilirler. Bu kararlar kat'i olup ilk ödenecek maaştan kesilir.

Madde 12 — Kanunun tayin eylediği zaman içinde soy adını memurlara bildirmiyenlerden beş liradan on beş liraya kadar ve bu iş için Hükümetçe verilecek vazifede ihmali görülen muhtarlar ve ihtiyar heyetleri azasının her birinden ve belediyelerce memur edilenlerden on liradan elli liraya kadar hafif para cezası alınır. Bu cezalar mahallî idare heyetleri kararile verilir ve vali veya kaymakamların tasdiki ile kat'ileşir.

Madde 13 — Bu kanunun tatbik yollarını gösterir bir nizamname yapılacaktır.

Madde 14 — Bu kanun neşri tarihinden altı ay sonra mer'iyete girecektir.

Madde 15 — Bu kanunun hükümlerini yerine getirmeğe Dahiliye Vekili memurdur. 28/6/1934

Kanunun 13. maddesinde zikredilen **nizamname**, **Resmî Gazete**'nin 27 Kanunuevvel 1934 tarihli 2891. sayısında (s. 4589-4591) neşredilmiştir. 6 bölümden meydana gelen bu **nizamname** 54 maddeden ibarettir. Bölüm I **Hususî hükümler** başlığı 1.—4., Bölüm II **Soy adı** başlığı altında 5—14., Bölüm III **Soy adı seçilm hak ve vazifesi** başlığı altında 15.—30., Bölüm IV **Soy adlarının yazımı** başlığı altında 31—40., Bölüm V **Soy adlarının nüfus kütüklerine ve doğum kağıtlarına işlenmesi** başlığı altında 41.—49., Bölüm VI **Türlü hükümler** başlığı altında 50—54. maddeleri içine almaktadır. Konumuzu vakıdan ilgilendirdiği için Bölüm II'vi aşağıya alıyoruz.

KARARNAME

Kararname No : 2/1759

15/12/1934 tarih ve 2/1720 sayılı kararname ile Soy Adı Nizamnamesinin projesinin onaylandığı anlaşıldığından Şûrayı Devlet Heyeti Umumiyesince kabul edilen ilişik şeklinin mer'iyete konulması, İcra Vekilleri Heyetince 24/12/1934 tarihinde onaylanmıştır.

24/12/1934
REİSİCÜMHUR
K. ATATÜRK

(Burada, devrin başbakanı ile mevcut 11 bakanlığın yetkili lerinin adları zikredilmektedir.)

SOY ADI NİZAMNAMESİ

.....

BÖLÜM II

Soy adı

Madde 5 — Yeni takılan soy adları Türk dilinden alınır.

Madde 6 — Soy adı ya yalnız olarak veyahud (oğlu) ile birlikte kullanılır.

Madde 7 — Yabancı ırk ve millet isimleri soy adı olarak kullanılamaz.

Madde 8 — Bir aşirete veya kabileye ilişik anlatan soy adları kullanılamaz ve yeniden takılamaz.

Madde 9 — Eski ve yeni Devlet kadrosundaki rütbe ve memuriyet bildiren soy adları kullanılamaz ve yeniden konamaz.

Madde 10 — Umumî edeplere uygun olmıyan veya gülünç veya iğrenç olan veya hakaret anlatan soy adları kullanılamaz ve yeniden takılamaz.

Madde 11 — Tarihte ün almış büyüklere ilişik anlatan soy adları bu kişilere ilişiklik resmî kayidlerle, belgelerle sabit olmadıkça kullanılamaz ve yeniden takılamaz.

Madde 12 — 7, 8, 9, 10 ve 11 nci maddelere aykırı olarak takılmış adlar nüfus kütüklerine yazılamazlar. Yazılmış olanlar nüfus kütüğünün bulunduğu yer kaymakamının veya valisinin vazılı emrile çizilir ve bir şerhle yenisi yazılır.

Madde 13 — Bir soydan gelen aileler, soy adları yoksa değiştirmek istiyorlarsa, ortak bir soy adı seçip nüfus kütüklerine ve doğum kağıdlarına yazdırabilirler; ancak bir soydan olmıyanlar ortaklaşa aynı soy adını alamazlar.

Madde 14 — Bir köyde, bir kasabada, bir şehirde bir soydan olmıyanlar aynı soy adını seçmiş olurlarsa, bu ad bunlardan ilk müracaat eden için kabul olunup diğerlerininki değiştirilir. Değiştirmemekte ısrar edenler olursa bunların adlarına (büyük, küçük) gibi bir sıfat veya her hangi bir ek ilâvesile öbürlerinden ayırd ettirilir ve o yolda nüfus kütüklerine ve doğum kâğıdlarına geçirilir.

Müteaddit nüfus dairelerine ayrılmış olan şehirlerde nüfus dairelerinden her biri bu maddenin tatbikında bir kasaba addolunur.

Aynı aile efradından biri tarafından bir mahalde tescil ettirilmiş olan soy adı, o aile efradının diğer mahallerde bulunanları tarafından taşınması, bu madde hükmünden müstesnadır.

Soyadı Kanununun Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde görüşülmesi sırasında yapılan konuşmalar içinde bize göre üzerinde durulmaya değer bulunanlardan bazıları aşağıya alınmıştır.

Devre : IV

Cilt : 23

İçtima : 3

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Yetmişinci inikat

18—VI—1934 Pazartesi

.....

İKİNCİ CELSE

Açılma saati : 16.40

Reis — Kâzım Paşa

Kâtipler — Hamdi B. (Mersin), Haydar Rüştü B. (Denizli)

.....

13 — Muğla mebusu Nuri Beyin, nüfus kanununun müzeyyel 2/97 numaralı kanun teklifile soy adı hakkında 1/558 numaralı kanun lâyihası ve Dahiliye ve Adliye encümenleri mazbataları.

REİS — Soy adı lâyihasının heyeti umumiyesi hakkında müzakere bitmiş ve maddelere geçilmişti. Birinci maddeyi okutuyorum.

Soy adı kanunu

Madde 1 — Her Türk öz adından başka soy adı da taşımağa mecburdur.

REFET B. (Bursa) — Efendim, birinci maddenin tadili hakkında bazı maruzatta bulunacağım.

Cumartesi günü kanun lâyihasının heyeti umumiyesini müzakere ederken de arzetmiştim, bizde soy adı esasen mevcuttur. Kendi zatî mütalealarım istinaden söz söylemiş olmamak için, dört beş gün evvel Ankara vilâyetinde, Nüfus müdürü umumisiyle beraber, sicilleri tetkik ettik ve gördük ki; Ankarada gerek şehirde ve gerek köylerde aile ismi mevcut olmayan ve tescil edilme-
yen tek bir fert yoktur. Yalnız sonradan gelmiş olan muhacirler, falan yer muhaciri, filân yer muhaciri diye kaydedilmiştir. Sicillerin tetkikatından bu neticeyi aldıktan sonra, buradan bazı aile isimleri aldım, gördüm ki aile isimleri meselâ, insanların her hangi bir evsafından, insanların bazı nakiselerinden alınıyor; dağ, dere, tepe isimleri, hayvanat ve bunların tavsifî isimleri, acaba başka memleketlerde aile isimleri ne mahiyettedir. Bunun için de diğer bir vesikadan bahsedeceğim. (Larus ansiklopedik) dünyaca maruf bir eserdir, bunu açtım ve gördüm ki bizde kullanılan aile isimleri hemen hemen tamamiyle mukabili olarak bazı memleketlerde de mevcuttur.

.....

DAHİLİYE VEKİLİ ŞÜKRÜ KAYA B. (Muğla) — Arkadaşlar; huzuru âlinizde itirafa mecburum ki Refet Beyefendinin mukaddimesile neticesi arasındaki münasebeti bir türlü anlayamadım. Türklerin aile ismi vardır, zaten yok diyen yoktur, fakat kullanmıyorlar. Bu kanunun maddesi, Türkleri bu atlarını kullanmağa mecbur edecektir. Soy adı olan onu kullanacak, olmayan da kendine bir ad bulacaktır. Türkler kendi asıl atlarını unutmuşlar ve bir takım sıfatlar kullanmışlardır. Müftizade... her kazada bir müftü olduğuna göre ve her müftünün yirmi beş sene yaşadığını farzederek bir asırda dört müftü sülâlesi ve her müftünün de beşer çocuğu olduğunu kabul edersek, bir kazada yirmi tane müftüzade olacaktır. Buna mukabil şehzade, binbaşızade, kaymakamzade, valizade diye namütenahi bir takım sıfatlar takarak kendi asıl isimlerini unutmuş olanlar çoktur. Hatta sarayın verdiği atları kullananlar da vardır. Bunları kurtarmak istiyoruz.

.....

Yetmiş birinci inikat
21—VI—1934 Perşembe

.....
BİRİNCİ CELSE
Açılma saati : 15.5
Reis — Esat Bey

KÂTİPLER — Refik B. (Konya), Ali B. (Rize)

.....
REİS — Haklarında müstaceliyet kararı verilmiş olan lâyi-
halardan soy adı kanunu vardır. Bunun birinci maddesi kabul
edilmişti. İkinci maddesine geçiyoruz.

MADDE 2 — Söyleyişte, yazışta, imzada öz at önde, soy adı
sonra kullanılır.

REİS — Maddeyi kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edil-
miştir.

MADDE 3 — Rütbe ve memuriyet, aşiret ve yabancı ırk ve
millet isimleriyle umumî edeplere uygun olmayan veya iğrenç ve
gülünç olan soy atları kullanılamaz.

HAMDİ B. (Ordu) — Efendim, kanunun bu maddesi, millî
birliği, millî vahdeti ihlâl eder diye aşiret isimlerini aile ismi ola-
rak kullanmağı men ediyor. Bu doğru bir şeydir. Fakat aşiret ke-
limesinin mana ve medlûlünü tahlil etmek ne suretle mümkün
olur? Elimizde bu gün yaşayan aşiret isimlerini ihtiva eden bir
diksiyoner yoktur. Bir çok aşiret isimleri vardır ki, bunlar müs-
tehasse haline gelmiştir. Anadolu köylerinin ekserisini tetkik ede-
cek olursak her köylü, köyünün ismini taşımaktadır ve bu isimler
de aile ismi olarak kullanılmaktadır.

Meselâ Bayındıroğulları, Çehnioğulları gibi aile isimleri var-
dır. Kanunda bu aşiret kelimesini mutlak olarak zikrettiğimiz
takdirde, bu isimleri kullananlar, bunları terketmek mecburiye-
tinde kalacaktır. Bunun için aşiret kelimesini tahlil etmek icap
eder. Veyahut aşiret isimleri taşıyan köye nisbetle yadolanun
aşiret isimleri vardır. Falan, falan köylü diye kullanıldığı gibi,
meselâ Karaisalı diye bir aşiret vardır, aynı zamanda bu, bir köy
ismidir. Karaisalı dediğimiz zaman aşiret ismi diye bunu men

lâzım gelir. Bunlar hakkında da encümen ve Dahiliye vekılı Beyın mütaleası nedir? Bunu anlamak istiyorum.

DAHİLİYE VEKİLİ ŞÜKRÜ KAYA B. (Muğla) — Aşiret hayatı orta devire ait içtimaî bir teşekküldür ve bir ayrılık ifade eder. Milletler, orta devirde, âdeta bir kum yığını gibidir. Her bir kum tanesi gibi ayrıdır. Vurulduğu vakit dağılan bir kütedir. Halbuki, son devir milletleri bir arjil, bir kil tabakası gibi zerrati olmakla beraber hepsi bir arada bir kil tabakasıdır, nüfuz kabil değildir. Halâ aşiret ve kabile hatıraları yaşayan bazı yerlerden bu hatıraları silmek lâzımdır. Aşirete intisabı kabul edecek olursak — cetvel yanımda değildir, olsaydı okurdum — Şarkta iki yüzden fazla aşiret vardır. Haydaranlı, Halikanlı, Yusufanlı ve saire gibi. Bunların her birinin efradı binlerce kişiden ibarettir. Bunları silmeyecek olursak, bir zaman sonra karşımıza Haydaranlı, Yusufanlı diye bir çok kimseler çıkacaktır. Binaenaleyh bunu bırdan kaldırmak lâzımdır. Bunu kaldırmak millî vahdetin esasları icabıdır. Eğer aşiret ismini taşıyan köy isimleri varsa; onlar aşiretlikten çıkmış, köy ismi olmuştur. Bu gibi isimlerin soy adı olarak kullanılmasında mahzur yoktur. Bunların aşiretle alâkası yoktur. Fakat doğrudan doğruya aşiret hayatı yaşayan ve ismini taşıyanlara mâni olmak iktiza eder. Meselâ, Menemen bir aşirettir. Fakat Menemen diyecek olursak, bu gün kaza merkezi olan Menemeni anlıyoruz. Hamdi Bey arkadaşımızın dediği gibi, hakikaten aşiret ismini taşıyan köyler vardır. Böyle köy ismini taşıyan aileler de mevcuttur. Fakat Çerkes, Kızılbaş, Bektaşî gibi isim vermek doğru değildir.

.....

İHSAN B. (Ordu) — Efendim, iki noktayı sormak istiyorum. Birisi, bu «oğulları» diye cemi olarak kullanılan aile ismi kalacak mı, kalmayacak mı? Bu ceme delâlet eder. Bunun kalmaması lâzımdır.

İkinci noktayı mazbata muharriri Beyden sormak isterim. Orada bir «umumî edepler» kelimesi vardır. Lûtfen bunu izah buyursunlar.

DAHİLİYE V. Şükrü KAYA B. (Muğla) — Efendim, şimdi aşiretler isimleri kullanılırken cem ismini aldıkları için bizde cemi olarak kullanılmaktadır. Meselâ Aydın oğullarından İsa Bey. Şim

di bu İsa Bey çıkar ve kendisinin Aydın oğullarından olduğunu isbat ederse Aydın oğullarından İsa Bey değil, İsa Bey Aydınoğlu olacaktır.

.....

Aile adlarının mahiyeti hakkında ortaya konulan hukukî görüşleri Sait Güran şöyle hülâsa etmektedir.

1. Fransız Telâkkisi : Fransız içtihatlarına göre isim hakkı nevi şahsına münhasır bir mülkiyet hakkı gibiyse de bu hak mülkiyetten ayrı olarak ne inhisaridir, ne de devir ve ferağ edilebilir. **Capitant** ismi nesebi gösteren bir işaret saymış, **Planiol** ise bunun örf ve âdetle yaşadığını, tedvin edilmediğini belirtmiştir. Bütün bu görüş ve tenkitlere 1900 tarihli Alman Medeni Kanunu cevap verdi.

2. Alman Telâkkisi : İsim hakkı Alman Kodunda bir madde halinde tanzim edilmiş, formüllemştir. Formülleme ismin ilk hukukî tedvini olduğu gibi ferdin şahsiyetini inikas ettiren bir ilmi nazariyedir de. Bu yeni nazariye mülkiyet nazariyesiyle çarpışacak, inzibat ve nesep nazariyesini tamamlayacak mahiyette olacaktır ki bu itibarla isim ferdin mutlak bir hakkıdır.

3. İsviçre Telâkkisi : 1907 tarihli İsviçre Medeni Kanunu kısmen mülkiyet, kısmen de şahsiyet nazariyesine dayanarak isim meselesini izah ediyordu. Fakat Alman telâkkisinin daha ağır bastığı görülmüştür. İsim hakkı hukukî bakımdan şahsiyete bağlı bir hak olarak kabul edilmiş, mülkiyet hakkı olarak değil, şahsa bağlı bir hak gibi telâkki edilmelidir (3).

Soyadı Kanunu'nun kabulünden 18 yıl sonra yapılan bir ankette soyadların alınışında takip edilen yollar aşağıdaki şekilde ortaya konulmuştur (4).

1. Eski aile isimlerini muhafaza edenler: % 11,2.
2. Eski aile ismi olup da bu esnada yenisini alanlar: % 44,2.
3. Eski aile isimlerini kısaltarak muhafaza edenler: % 10,5.
4. Eskiden aile ismi olmayıp yenisini alanlar: % 34,14.

(3) Güran, s. 5. Bu konuda daha geniş bilgi için Prof. Fındıkoğlu'nun şu yazısına bakınız: «Türklerde Aile İctimaiyatı IV. Soyadları». **Yeni Türk**, c. 4, nr. 61, 1. Teşrin 1936, s. 533-539.

(4) Güran, s. 6.

Talebelerimizin bir grubundan soyadları hakkında bilgi vermeleri için birer kompozisyon yazmalarını istemiştik. Alınan cevap kağıtlarının değerlendirilmesi neticesinde aşağıdaki noktalar ortaya çıkmış oldu.

1. Nüfus memurunun elindeki listeden kendileri seçenler: Bahadır, Koç, Tuğ.
2. Nüfus memurunun seçip verdikleri: Doğaç, Mete, Özcan, Öztürker, Selçuk, Seyhan.
3. Aldığı soyadın sülâleleri ile hiç bir ilgisi olmayanlar: Çelenk, Erten, Gümüş, Uslu, Ülker, Yalçın.
4. Gelişigüzel seçilenler: Altun, Zorlu.
5. Ailelerinin niçin bu soyadı aldığını bilmeyenler: Çavdar, Çoban, İskender, Kuşçu, Özel, Seyidoğlu, Soyaltay.
6. Soyadı hakkında bilgi veremeyenler: Demir, Güven, Keskin, Mutlu, Özbey, Özer, Sarıca, Ünverdi, Yılmaz.
7. Soyadını yanlış açıklayanlar: Erat, Erzin, Yıldızhan.
8. Soyadının ne mânâya geldiğini hiç düşünmeyenler: Özden.

Soyadlar hakkında ayrı ayrı bilgi verilirken de görüleceği üzere memurların verdiği soyadlar arasında yanlış olanlar, kaydedilirken yanlış yazılanlar vardır. 4 Haziran 1978 tarihinde televizyonda bir müsabakaya katılanlardan biri soyadının memur tarafından yanlış yazıldığını söylemişti. Uğurlu olması gereken soyadı memur tarafından Oğurlu olarak kaydedilmiş. Memurlar arzularına göre kelime uydurmuşlar, veya ellerine tutuşturulan uydurma kelimelerle dolu listelerden yeni soyadlar türetmişlerdir. **İyi, Adlı** gibi kelimeler, tabii gelişmelerini tamamladıkları halde, soyadı olarak 7-8 asır evvelki şekilleriyle karşımıza çıkartılmışlardır: Edgü, Adlıg.

Soyadlarımızla ilgili olarak yapılan araştırmaların içinde Robert F. Spencer'in yazısının ayrı bir yeri vardır. Bazı Türk dostlarının yardımıyla hazırladığı bir makalesinde Spencer, konuya değişik bir açıdan eğilmiştir. O, yazısını «The Name Law, 1934-36», «The Names of the Ottoman Turks» ve «Modern Turkish Names» başlıkları altında ele almıştır. Birinci bölümde **Soyadı Kanunu** ile ilgili meclis çalışmalarına kısaca temas edilmiş, daha sonra Atatürk'e öğretmeninin **Kemal** adını, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin **Atatürk** soyadını verdikleri anlatılmaktadır. İkinci bölüm-

de Arap dilinden Türkçeye giren adlar, göbek adı, lâkaplar, vs. üzerinde durulmuştur. Sonuncu bölümde ise bugünkü soyadların alınmasında tutulan yollar tesbit edilmiş ve 6 gruba ayrılarak incelenmiştir. Bizi bu sonuncu bölüm yakından ilgilendirdiği için kısaca tanıtacak, verilen örneklerden bazılarını aktaracağız. Spencer'in ileri sürdüğü 6 grup sırasıyla şöyledir :

1. **Meslek ile ilgili adlar** (Names relating to occupations): Demirci, Arabacı, Çiftçi, Bakırcı, Taşçı, Çivici, Sandalacı, Halıcı, Körükçü.

Daha değişik bir şekilde belirtilen diğer bir meslek: Çamdeviren.

Bazı mesleklerin babaya ait olduğu, esas mesleğin sonuna eklenen bir **oğlu** ile ifade edilmektedir: Saracoğlu.

Buna benzer bazı soyadlar da dinî hayattan alınmıştır: Müftüoğlu, Hacıoğlu.

2. **Yer adlarından türetilen soyadları** (Surnames derived from place Names):

Bir şehir veya köy adıyla ilgili olanlar: Konyalı, Ankaralı, Kayserili.

Cografya adlarından alınan fakat belli bir yere mensubiyeti bildirmeyen soyadları: Denizli, Dağlı, Ege, Ülke, Deniz.

Nehir adları ve bunlardan türetilen soyadları: Menderes, Seyhan, Çoruh, Orhun, Tunca, Gürtunca.

3. **Tarihî kahramanlar ve soydan alınan soyadları** (Heroic and tribal eponyms): İlk örnek olarak Ziya Gökalp'ın ikinci adının soyadı gibi kullanılması verilmiştir. Daha sonra da Selçuklu ve Osmanlı hanedânlarıyla ilgili şu soyadlara geçilmiştir: Selçuk, Selçukoğlu, Özselçuk; Osmanlı, Osmanoğlu, Karaosman, Karaosmanoğlu (5).

Han kelimesinin ilâve edilmesiyle ortaya çıkan soyadlara ise Ayhan, Karahan örnek gösterilmiştir.

Yıldırım, Bayezit, Ertuğrul, Erdoğan, Yavuz ve Teoman kahraman adlarıyla ilgili soyadlar olarak seçilmişlerdir.

(5) **Karaosman ve Karaosmanoğlu** gibi soyadları Osmanlı hânedânı ile ilgisi yoktur.

4. **Nesme adları** (Object names): Bu grupta şu örnekler verilmiştir: Yalman, Bozkurt, Aslan; Çakmak, Taşer, Duman, Demirtaş; El, Baş, Buğday, Ay, Güneş; Özsüt; Su; Üç, Dört; Birinci, İkinci, Üçüncü.

Kanunî yollara başvurularak terkedilen soyadların bazılarının da bu grupta olduğuna dikkati çeken Spencer, örnek olarak şunları vermektedir: Deve, Koyun, Karga, Keçi (6).

5. **Lâkap adları** (Lâkap names): Lâkabın ne demek olduğu kısaca izah edildikten sonra muhtelif örnekler verilmiştir. Karnıbüyük, Seli (aslı Silleli Hakkının oğlu Kemal), Yeğenler.

6. **Ahenkli adlar** (Euphonic names): Buraya, daha ziyade söylenişi kulağa hoş gelen kelimeler girmektedir. Bazılarında ise kelime övünülecek, sevinilecek veya gurur duyulacak mânâlar taşımaktadır. Yücel, Yücebaş, Bozdağ, Çağlar, Tunç, Atakan, Yener, Onan, Deligönül, Sevilen, Gülen, vs.

Spencer, bazen kardeşlerin değişik soyadlar aldıklarını, Remzi ve Süleyman adlı iki kardeşin Öcal ve Gedik gibi farklı 2 soyadı taşıdıklarını ifade ederek yazısını bitirmektedir.

Spencer'in verdiği bibliyografyadaki 15 kaynaktan hiç biri doğrudan soyadlarımızla ilgili değildir.

Elbette bu 6'lı tasnif tam bir tasnif değildir. Biz ileride bu konuya başka bir yazımızda dönecek ve daha tutarlı bir tasnif yapmaya çalışacağız. O zamana kadar fişlenecek olan Türkçe soyadların sayısı da artacak ve yeni gruplar teşkil edecek örneklerin bulunması da mümkün olacaktır.

Türkçe soyadlarında görülen bazı hususiyetler aşağıda örnekleriyle birlikte verilmiştir.

Bazı yazar, sanatkar, gazeteci vs. de gördüğümüz aşağıdaki soyadların alınışının ilgi çekici birer hikâyesinin olacağı şüphesizdir. **Abasıyanık, Asilyazıcı, Terlemezoğlu** gibi soyadların mânâları açık olmakla birlikte alınışının nasıl bir hikâyesi olduğu bilinmemektedir. **Akurgal, Göyünç, Ulçugür** gibi soyadların ise mânâları açık olarak bilinmemektedir.

(6) **Koyunoğlu, Özkarakarga** gibi soyadların bugün de kullanıldığını hatırlatalım.

Sait Faik ABASIYANIK, Veli AKKUL, Ekrem AKURGAL, Halil Fikret ALASYA, Hayati ASILYAZICI, İhsan Çoşkun ATILCAN, Seyfettin BAŞCILLAR, Recep Hayri BİLEMEDİK, Orhan BURİAN, Nuri CINGILLI, Halûk CİLLOV, Adalet CİMCOZ, Ekrem ÇAKIRGÜLMEZ, Sevinç ÇOKUM, Ali Süha DELİLBAŞI, H. Arif DURUCU, Birol, EMİL, Refik EPİKMAN, Adnan S. ERZİ, Nejat GÖYÜNÇ, Nazan GÜNTÜRKÜN, Bülent HABORA, Saadet İKESUS, Özbek İNCABAYRAKTAR, İsmet KÜLTÜR, Mustafa ÖZNOHUT, Halûk Nihat PEPEYİ, Numan PURA, Mustafa SARKILAR, Mustafa Seyit SUTÜVEN, Enver Behnan ŞAPOLYO, Çinuçen TANRIKORUR, N. Nazif TEPEDELENLİOĞLU, Saadet ULÇUGÜR, Mehmet YELALDI.

Soyadlarımızın bazıları derhal dikkatimizi çekecek kadar değişik mânâlara sahiptir.

Aldabak, Bakalım, Benian, Biriyeşir, Cıkcık, Cinsbitiren, Çeşmebaşı, Çirkin Danabaş, Delibalta, Deligöz, Dörtgöz, Gecesafası, Gelgeç, Kanaatbilen, Katkat, Kılık, Kurukafa, Nasılbilersen Sürmelihindi, Taştaban, Taşyürek, Tavasapı, Tutulmazay.

Sınırlarımızın dışında kalan coğrafya ile ilgili soyadları da gözden uzak tutmamalıyız. Bunlar, daha ziyade orada bulunmuş, oradan gelmiş olmayı ifade eden soyadlarıdır.

Dağistanlı, Everest, Gürmeriçliler, Gürtunca, Hindistan, Kavalı, Kırım, Kırımlı, Koreli, Kostarika, Moralı, Rodoplar, Özkırımlı, Özmeriç, Şumnu, Tuna, Tunalı.

Bazı kelimeler hem ad, hem de soyad olarak alınabilmektedir. Bazen ikisi birden aynı şahısta birleşebilmekte, tekrara dayanan bir ad-soyadı ikilisi ortaya çıkmaktadır.

Aslan ASLAN, Doğan DOĞAN, Özcan ÖZCAN, Şahin ŞAHİN, Tuncer TUNCER, Yılmaz YILMAZ.

Sayılarla ilgili soyadlarımız da vardır. Aşağıdaki örnekler 1'den başlayarak tasnif edilmiştir.

Bir, Aslıbir, Birinci, Birlik, Birtek, Biriyeşir, İkinci, İkiz, İkizoğulları, Üç, Üçgöl Üçkardeş, Üçok, Üçyiğit, Üçüncü, Üçüncüoğlu, Dört, Dörtler, Dördüncü, Beşgöl, Beşmart, Yedigöz Onaltıer, Onsekizoğlu, Yirmibeşoğlu, Otuzbirler, Kırkgöz, Kırksekiçoğlu, Elliikiler, Ellialtıoğlu, Binyıldız.

Soyadlarımızın bazıları çok uzundur. Birkaç kelimenin birleşmesinden meydana gelen bu soyadların ilk defa görüldükleri yerde okunmaları bazen güç olmaktadır. Vaktiyle gazetelerin haber sütunlarına geçen şu soyadın Türkçedeki en uzun soyadı olduğu bildirilmişti: **Uzunkavakaltındayataruyuroğlu**. Aşağıdaki 23 örnekten 19 tanesinin **oğlu** ile sona erdiği gözden kaçmamaktadır.

Bozbakıroğlu, Büyükağanoğlu, Büyükçakıroğlu, Demirkazıksöz, Hacıeminoğlu, Hacıhasanoğlu, Hacımuftuoğlu, İbrahimhakkıoğlu, İskenderkaptanoğlu, İsmailçelebioğlu, Kanbalakoğlu, Karaahmetoğulları, Karabıyıkoglu, Karaemiroğulları, Karaosmanoğlu, Karasüleymanoğlu, Küçüktepepınar, Özzorluoğlu, Şahsuvaroğlu, Tüccarbaşioğlu, Yahyabeyoğlu, Yamankaradeniz.

Bazı soyadlarımız da çok kısadır ve sadece 2 sestem meydana gelen bir heceden ibarettir. Tanınmış kişilerden seçtiğimiz aşağıdaki soyadları buna örnek olarak verilebilir.

Vedat AK, Seyit AL, Mustafa Selçuk AR, Lütfü AY, Ahmet ER, H. Feridun ES, Selçuk ES, Mahir İz, Fahir İZ, Kemal OR, Aydın OY, Cavit OZ, Tahsin ÖZ, Kâmil SU, Hakkı Tarık US, Ekrem Zeki ÜN.

Ayrıca AĞ, OK, OM, ÖÇ, UK, UZ, ÜÇ, ÜS şeklindeki soyadlarını da buraya ilâve edebiliriz.

Gazetelerin ölüm ilânlarında da zaman zaman dikkati çeken soyadları görülmektedir. Bir İstanbul gazetesinden seçtiğimiz şu örnekler, konu ile ilgili olarak bize bilgi verebilir.

Işıldak OĞRALI (9.6.1977), Hacı Şem'i AKKEMİK (9.8.1977), Mehmet Feramiz BEYLİKÇİ (6.9.1977).

Bazı soyadlarımız az kullanılmakla beraber bazen 2 tanınmış kişi de aynı adla birlikte görülmekte, böylece, ad ve soyadı benzerliği gibi bir hadise ortaya çıkmaktadır. Telefon rehberlerinde bunun pek çok örneğini bulmak mümkündür. Astegmen olarak vatanî vazifemizi yaparken komutan vekilliği uhdemize verilen bölükte 3 tane Mehmet Çoban adlı erimiz vardı.

Prof. Dr. Adnan Ataman ve halk türküleri korusu şefi Adnan Ataman,

Prof. Dr. İhsan Doğramacı ve ingilizce öğretmeni İhsan Doğramacı,

Prof. Dr. Turan Güneş'ler (Ziraat Fakültesi Dekanı ve politikacı),

Selâhaddin İnal'lar (Politikacı ve bestekâr).

Soyadlarımızın bazılarının alınışında, şahsın evvelce kullandığı iki adda yer alan kelimelerden birinin Türkçeleştirilmesi yoluna gidilmiştir.

Hamdullah Subhi — Tanrıöver (1. kelime),

Feridun Fikri — Düşünsel (2. kelime).

Bazı bölgelerimizde menfi mânâ ifade eden bazı kelimelerin diğer bölgelerde soyadı olarak alındığı görülmektedir. Konya bölgesinde «eski, kullanılmış, yıpranmış, işe yaramaz» mânâlarına gelen **Çakıt** ile «arsız, utanmaz» mânâlarına gelen **Yallı** kelimeleri Erzurum ve Bursa illerimizde soyadı olarak kullanılmaktadır.

Soyadlarımız arasında **Türk** kelimesine yer verenlerin sayısı pek çoktur. Bazıları **Türk** kelimesi ile başlamakta, bazıları ise **Türk** kelimesi ile sona ermektedir.

Akıntürk, Aksoytürk, Aktürk, Alptürk, Anatürk, Arıtürk, Asiltürk, Aslantürk, Baştürk, Baytürk, Bentürkler, Birtürk, Boztürk, Cantürk, Çetintürk, Demirtürk, Efetürk, Ertürk, Gençtürk, Gök-türk, Güçlütürk, Güntürkün, Güventürk, Güzeltürk, Hastürk, Kocatürk, Koçtürk, Kortürk, Korutürk, Köktentürk, Köktürk, Küçüköztürk, Ozantürk, Özeltürkay, Özentürk, Öztürk, Öztürker, Öztürkler, Öztürkmen, Parlaktürk, Sakatürk, Sapmaztürk, Soytürk, Şanlıtürk, Şentürk, Tümtürk, Tüzüntürk, Ulutürk, Ünlütürk, Yılmaztürk, Yücetürk.

Türk, Türkalp, Türkan, Türkarıslan, Türkay, Türkbâl, Türkbaş, Türkcân, Türkdöğân, Türkelçin, Türker, Türkeş, Türkgeldi, Türkhan, Türkiçin, Türkili, Türkkân, Türkmen, Türkmener, Türkmenoğlu, Türkoğlu, Türköz, Türközü, Türksal, Türksoy, Türksoylu, Türktan, Türktekin.

Soyadları alınırken benzerliklerden kaçınılmak için çok kullanılan bazılarının önüne ve sonuna umumiyetle kısa olan bazı kelimeler ilâve edilmiştir: **Er**, **Öz** gibi. Vaktiyle Balıkesir'de soyadlarını kaydeden bir memur da, evvelce verdiği **Gürel** soyadının bir başkası tarafından istenilmesi karşısında, kelimenin başına bir **il** ilâve ederek **İlgürel** şeklinde bir soyadı ortaya çıkarmıştır (Doç. Dr. Mücteba İlgürel'den). Aşağıda, başına **Öz** kelimesi ilâve edilen soyadlarımızdan bazıları verilmiştir.

Özağarı, Özahi, Özak, Özakay, Özaki, Özakhun, Özakin, Özakman, Özal, Özalga, Özalgan, Özalp, Özarda, Özari, Özarslan, Öatalay, Öatay, Öay, Öayan, Öaydın, Öaydınlı, Öaygen, Öaytekin, Öbadur, Öbağcı, Öbağrıaçık, Öbahar, Öbakan, Öbakar, Öbakır, Öbal, Öbalcı, Öbalkan, Öbaş, Öbay, Öbayrı, Öbel, Öben, Öbenli, Öberk, Öbey, Öbilek, Öbilen, Öbilgin, Öboyacı, Öbudak, Öcam, Öcan, Öcivan, Öçağırın, Öçağlar, Öçakar, Öçamur, Öçanoğlu, Öçelebi, Öçelik, Öçeliker, Öçevik, Öçinar, Öçullu, Özdal, Özdemir, Özdemiroğlu, Özderici, Özdil, Özdiç, Özdiş, Özdişli, Özdoğan, Özdoğru, Özdoğru, Özdoğan, Özen, Özekenci, Özel, Özemas, Özenç, Özer, Özerdem, Özerdim, Özergin, Özerk, Özev, Özfırıncılar, Özgirgin, Özgöçmen, Özgökçeler, Özgönenc, Özgören, Özgörüş, Özgöz, Özgöztaş, Özgüç, Özgüden, Özgül, Özgüler, Özgümüş, Özgün, Özgüner, Özgünler, Özgür, Özgürel, Özgürkan, Özgüven, Özgüvenli, Özhan, Özişik, Özihtiyar, Özinan, Öziş, Özkaldırım, Özkale, Özkan, Özkanat, Özkanlı, Özkaplan, Özkaragöz, Özkarakarga, Özkarslı, Özkaya, Özkaymak, Özkaynak, Özkeçeci, Özkılıç, Özkırım, Özkırımlı, Özkiper, Özkoç, Özkoyuncu, Özkök, Özkömürücü, Özköylü, Özkul, Özkut, Özkutlu, Özkuzu, Özmelek, Özmeral, Özmeriç, Öznohut, Öznur, Özoğuz, Özolcay, Özonur, Özoran, Özöğretmen, Özön, Özönder, Özpekmezci, Özpınar, Özpolat, Özsabuncu, Özsağdıç, Özsan, Özsavaş, Özsavcı, Özserdaroglu, Özseven, Özsever, Özsezen, Özsezgin, Özsoy, Özsoydaş, Özsökmen, Özsöyler, Özsu, Özsungu, Özşen, Öztabağ, Öztahtacı, Öztamur, Öztarhan, Öztaş, Öztek, Öztekbaş, Öztekin, Öztelli, Öztemir, Öztoprak, Öztrak, Öztuna, Öztunalı, Öztuncay, Öztunç, Öztunçlar, Özturanlı, Özturaş, Özturçalı, Öztuş, Öztür, Öztüre, Öztürk, Öztürker, Öztürkmen, Öztüzün, Özüç, Özutku, Özülkü, Özünsal, Özveren, Özyalçın, Özyalçınler, Özyalvaç, Özyedekçi, Özyılmaz, Özyiğit, Özyörük, Özyurt, Özyurtseven, Özyücel, Özyürek, Özorluoğlu.

Merhum Ord. Prof. Dr. Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu Türk soyadları ile ilgili pek çok çalışma yapmıştır. Onun, **İş ve Düşünce** dergisinde yaptığı çalışmaları, çeşitli gazetelerde yer alan yazılarındaki teklifleri soyadı müessesemiz için son derece faydalı faaliyetlerdir. Mahkeme ve Tapu Sicil Muhafızlıkları ilânlarında gördüğü Türkçe, daha doğrusu Türk örfüne göre alınmış soyadları ögmekten geri kalmamıştır. Aşağıya, onun tesbitlerinden bazı ör-

nekler alınmıştır. Örnekler, umumiyetle **Soyadı Müessesemizde Millileşme Hareketi** başlığı altında verilmiştir.

<u>Tashihi yapan mahkeme</u>	<u>Eski soyadı</u>	<u>Yeni soyadı</u>
Ank. Asl. Üçüncü Hukuk	Alkan	Çataloğlu (7)
Niksar Asliye Hukuk	Özbey	Bozbeyoğlu (8)
Biga » »	Erkan	Tuzcuoğlu (9)
Kırşehir » »	Özsaraç	Saracoğlu (10)
Safranbolu Asl. »	Atıl	Nakiboğlu (11)

Diğer değiştirmeler şu soyadları arasında yapılmıştır :

Akan — Sinanoğlu, Aytaç — Mersinlioğlu, Bakubala — Hat-
tatoğlu, Baykuş — Çavuşoğlu, Bilgin — Enbiyaoğlu, Çelen — Kılıç-
cıoğlu, Esasrslan — Bağdatoğlu, Ergüner — Tokmakçioğlu Gebizli
— Hatiboğlu, Hazar — Ömeroğlu, İbman — Dazıroğlu, Menekşe
— Doğancıoğlu, Ongun — Mısırlıoğlu, Ongun — Armaoğlu, Önal
— Alâeddinoğlu, Özzel — Özbaşoğlu, Özkurulgan — İnceoğlu,
Özyazıcı — Yazıcıoğlu, Tuncay — Haliloğlu, Tüzün — Gaffaroğlu,

Tapu Sicil Muhafızlıklarının ilânlarında görülenler ise şöyledir:

Başçavuşoğlu İsmail Halil
Bıyıkoğlu İbrahim
Biberoğlu Ahmet İsmail
Hamahmetoğlu Ömer
Hançerlioğlu İbrahim Veli
Satıroğlu İbrahim
Şekeroğlu Mehmet
Tomakoğlu Ömer
Topçuoğlu İbrahim Veli (12).

Ancak, Fındıkoğlu'nun da dikkati çektiği gibi, bazı soyadların değiştirilmesinde değişik bir yol takip edilmiştir:

-
- (7) **İş**, c. 11, nr. 42, 1.2.1945, s. 35.
(8) **İş**, c. 11, nr. 43-44, 1. 3/4. 1945, s. 30.
(9) **İş**, c. 11, nr. 45, 1.5.1945, s. 30.
(10) **İş**, c. 11, nr. 47, 1.7.1945, s. 32.
(11) **İş**, c. 11, nr. 50-51, 1. 10/11.1945, s. 72-73.
(12) **İş**, c. 15, nr. 90 (s. 64); nr. 95 (s. 145); nr. 97 (s. 16); nr. 100 (s. 15-16).

Bayraktar — Sezen, Karagöz — Yurdaarmağan, Maltız — Erbil, Opan — Karamağralı, Sanas — Baran, (13).

Bu bahsin ilk örneği olarak verdiğimiz değişikliğin gazetede yer alan şekli şöyledir:

«Ankara Asliye Üçüncü Hukuk Hâkimliğinden

Ankara Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü Talim, Terbiye ve Tesisler Dairesi Mümeyyizi Bekir Alkan tarafından açılan soyadı değiştirme dâvası sonunda «Alkan» soyadının «Çataloğlu» soyadı ile değiştirilmek suretiyle nüfusa teşcil ve ilânına 28.2.1945 tarihinde karar verilmiş olduğu ilân olunun.»

25.12.1955 tarihli **Cumhuriyet** gazetesinde yer alan bir soyadı değiştirme ilânı da aşağıdaki şekildedir.

«Çorlu Asliye Hukuk Mahkemesinden istihsal etmiş olduğum, 6.12.1955 tarihli 557/571 no.lu ilâmla **Sözledinleyen** soyadımı **Pakten** olarak tashih ettirdim. İlân olunur.»

Günümüzde verilmiş bir tashih ilâmı da şöyledir: (**Tercüman**, 8.5.1978):

«Soyadı Tashihi

Bakırköy 3. Asliye Hukuk Hakimliğinin esas 9978/1 karar 1978/224 sayılı ilâmı ile Koç (Kaç) olan soyadım Ustamahmutoğlu olarak değişmiştir.

Ahmet Koç (Kaç)»

Soyadlarının değiştirilmesiyle ilgili olarak Turgut Arcasoy'un Kocaeli ilinde yaptığı tesbitler de şöyledir:

	<u>Yılı</u>	<u>Eski soyadı</u>	<u>Yeni soyadı</u>
1)	1941	Ugdül	Kökçü
2)	1941	Aygören	Gürsel
3)	1941	Kamay	Oktayer
4)	1942	Görgün	Çemsen
5)	1942	Cenko	Menemencioğlu
6)	1942	Vardar	Evrenos
7)	1943	Aslangiray	Ersan
8)	1943	Ersan	Kurtoğlu
9)	1943	Seyhan	Okkaoğlu

10)	1944	Donat	Özsönmez
11)	1946	Mut	Sezer
12)	1946	Tanıl	Poyraz
13)	1947	Gülüner	Poyraz
14)	1947	Subaşı	Şiri
15)	1948	Sonad	Kayacıklıoğlu
16)	1948	Kızıl	Mürgüloğlu
17)	1948	Tikat	Yardımcı

Bunlardan 1. si askerde olduğu için beyanname veremediğini, bu suretle kendisine verilen soyadı değiştirmek istediğini bildirmektedir. 8. si aile lakabı olan **Kurtoğlu**'vu, 14. sü köyünde aynı soyadı taşıyan başka birisi olduğu için **Şiri**'yi, 17. si kullandığı soyadın yanlışlıkla verilmesi sebebiyle **Yardımcı**'yı soyadı olarak almak istemektedirler. Bazıları . . . çevrelerinde almak istedikleri soyadlarla maruf olduklarını bildirmektedirler: 9 (Okkaoğlu), 11 (Sezer), 12 (Poyraz), 15 (Kayacıklıoğlu), 16 (Mürgüloğlu). Bu sonuncusu ayrıca eski soyadını mânâ itibariyle siyasi bulduğu için de terketmek istemektedir (14).

Aşağıda, 1977-1978 Öğretim Yılında Fakültemizin muhtelif bölümlerinin birinci sınıflarında okuyan talebelerimizin bazılarının soyadları ile ilgili olarak bize verdikleri açıklamalar yer almaktadır. Asılları daha uzun olan bu açıklamaların bazılarında aynen iktibasta bulunulmuş, bazıları ise tarafımızdan kısaltılarak alınmıştır. Açıklamaların sonlarında gösterilen kısaltmalar, talebelerimizin bölümlerine işaret etmektedir: Ara.: Arap-Fars Dili ve Edebiyatı; Ark.: Arkeoloji, Cog.: Coğrafya, Fel.: Felsefe, Fran.: Fransız Dili ve Edebiyatı, San.: Sanat Tarihi, Tar.: Tarih.

1. AKÇAAL

«Soyadlar verilirken, köy yerinde olduğumuz için sülâlemizde ihtilaf çıkmış. Dedemiz **Akçaal** soyadını, amcalarım da **Ulusoy** soyadını almak istemişler. Sülâlemiz o zamanlar köyümüzün ileri gelenlerinden olduğu için, her ikisi de zenginlik ve yüceliği anlatan bu soyadları almışlardır.» (Durmuş Ali Akçaal, Tar., 4426).

(14) Turgut Arcasoy, «Aile İsmi Tashihi Hareketleri». *İş*, c. 17, nr. 114, 1 Şubat 1951, s. 48-51.

2. AKMAZ

«Dedelerimizin lâkabı **Zeybekler** imiş. Soyadı Kanunu çıkınca **Zeybek**'i soyadı olarak kabul etmişler. Daha sonraları bu soyadı değiştirmek istemişler. Bir zeybekteki mertliği, dürüslüğü, yiğitliği, eğilmezliği dile getirebilecek bir soyadı bulunmaya çalışılmış. Bu özellikleri, bilhassa sert olma, akıntılara kapılmama yönünden taşıyan **Akmaz** kelimesi uygun görülerek soyadı olarak kabul edilmiştir. Gerçekten, zeybeklerden bahis açıldığında yöremiz halkı «Serttir, merttir; özü, sözü doğrudur; akmaz, durulmaz» diyerek dile getirir. Tıpkı «Cıvık adamın sözüne güven olmaz» dedikleri gibi.» (Emine Gül Akmaz, Fran., 4111).

3. AKSOY

«Dedelerimiz Trabzon'a sonradan gelip yerleşmişler. Ancak orada sert bir tepki ile karşılaşmışlar. Zaman ilerledikçe köylü tarafından seilmeye başlanmışlar. Lâkapları **Hacıahmetoğlu** olduğu halde soyadlarını **Aksoy** olarak almışlardır. Çünkü halk dedelerimizi sevdiği için bu soyadı uygun görmüşlerdir.» (Metin Aksoy, Tar., 4430).

4. AKTAŞ I

«Dedem beyaz tenli, güçlü bir kimse idi. Kendisine soyadı verilirken güçlük çekilmiş. Bir zaman **Beyaz Adam** olsun demişler. Bu uzun olduğu için dedeme köyü hakkında sorular sormaya başlamışlar. O da anlatmış: «İki taraftan hafifçe yükselen dağlar vardır. Bu dağları büyük kayalar meydana getirir. Bu kayalar bembeyazdır. Köyümüzde havalar nemli geçer. Bu yüzden köy halkı güneşten yararlanmamıştır. Herkes esmer değil, beyazdır.» Evvelâ **Beyaztaş** soyadını vermişler. Daha sonra ise soyadımız **Aktaş** şeklini almıştır.» (Arslan Aktaş, Cog., 4228).

5. AKTAŞ II

«**Aktaş**, yetiştiğimiz bölgenin jeolojik durumundan faydalanılarak alınmış bir miras, bir soyisimdir. Kaldığımız bölgeler coğrafî tahminlere göre eskiden deniz idi. Taşları diğer taşlardan farklı, beyaz renkli ve değişik yapıdadır... Çok güzel parlayan, diğer taşlardan apayrı bir özelliği olan bu taşları kendimize soyismi olarak kullanmamız uygun görülmüş...» (M. Lütü Aktaş, Ara., 4176).

6. ALEMDAĞ

«Soyadımızın aslı **Alemdağ** değil **Alemdar**'dır. Nüfustaki bir yanlışlıktan dolayı **Alemdağ** olarak biliniyor. Alemdar Mustafa Paşa'nın yeğenleri olduğumuz için bu soyadı almışız.» (Hilmi Alemdağ, Cog., 4166).

7. ALEMDAR. Bkz. ALEMDAĞ

8. ALPSAR

Soyadları evvelce **Kılıçoğulları** imiş. Sonra dedesi değiştirerek **Alpsar**'ı almış. Kendisi bu değişikliğin sebebini bilememektedir. (Serpil Alpsar, San., 4353).

9. ARAPOĞLU. Bkz. SEYHAN

10. ASLAN

«Aslan soyadını alan kabilenin dedelerinin cesur, yiğit, hiç kimseden korkmayan bir kimse olduğu için bu soyadın verildiği söylenir.» (Hamza İnce, San., 4366).

11. ATICI I

İlçeye gelen heyet, bu ailenin **Atıcı** lâkabıyla anıldığını öğrenince hikâyesini dinlemek ister. Şu hikâyeyi anlatırlar: «Büyük dedem cüsseli ve kuvvetli bir adammış. Askerde iken iki kişinin zor kaldırdığı bir kütüğü tek başına kaldırabileceğini iddia etmiş. Bunun üzerine büyük dedemin asker arkadaşları kütüğü kaldıramayacağını söylemişler. Büyük dedem ebliselerini çıkarmış; bir-iki pazularını sıkmış. Daha sonra da kütüğü tuttuğu gibi diz boyu kadar kaldırmış. Fakat bu sırada da kasığı çıkmış. Kütüğü yere attığı gibi kendini de yere atmış. Arkadaşları koşmuşlar, büyük dedemi yerden kaldırmışlar. 'İyi attın, hiç o kütük kalkar mıydı?' demişler. Bunun üzerine lâkabımız **Atıcı** olarak kalmış.» (Mahir Atıcı, Ark., 4279).

12. ATICI II

«15 Mayıs 1919'da İzmir'e çıkan düşman, daha sonraki günlerde Ödemiş'e doğru ilerler. Yol üzerindeki halka işkence yaparlar. Ödemiş'e yaklaşınca Keltepe'de (bugün İlk Kurşun Tepesi) düşmana karşı koyulur ve topluca ilk kurşun burada düşmana sıkılır. Dedem İsmail Efe de savaşımlar arasındadır. O gün çok az bir kuvvetle Ödemiş'i savunurlar.

Savaştan gazi olarak ayrılan dedeme, Soyadı Kanunu çıktığı zaman, savaştaki iyi nişancılığından dolayı **Atıcı** soyadı verilir.» (Adem Atıcı, San., 4383).

13. AYDIN

«Dedem Celâleddin Bey, soyadımızı **Aydın** olarak almış. Daha sonra amcalarım **Aydınoğlu** olarak değiştirmiş. Biz ise değiştirmemiştir.» (Beşir Aydın, Ara., 4155).

14. AYDINOĞLU. Bkz. AYDIN

15. AZAK

«Osmanlı İmparatorluğu'nun gücünü kaybetmesinden sonra, her tarafta olduğu gibi, benim dedelerimin bulunduğu Kırım ve Azak dolayları da yabancılara kalıyordu. Dedelerim Rusların eline geçen bu topraklarda yaşamayı Türklüğün örf ve âdetlerine ve de gurur ve şuuruna yediremeyip ne pahasına olursa olsun Türk sınırını geçmek için harekete geçmişlerdir. Sonunda bu işi başararak bir kısmı denizden, bir kısmı karadan olmak üzere Türk sınırlarının içine girmişlerdir. Çoğunluğu Rize'nin Çamlıhemşin ilçesinin bir köyüne yerleşmişlerdir. Soyadı Kanunu çıkınca da, gelmiş oldukları bölgenin adına izafeten **Azak** soyadını almışlardır.» (Namık Kemal Azak, Tar., 4409).

16. BABAYİĞİT

«Nüfus memuru ile dolaşan köylülerden Rıza Efendi 'Mustafa'nın soyadı **Babayiğit** olsun. Çünkü ona böyle bir soyadı yakışır' demiş. Bunun üzerine soyadımız **Babayiğit** olarak yazılmış.» (İlyas Babayiğit, Fel., 4305).

17. BAHADIR

Nüfus memurunun elindeki listeden seçmişler. Lâkapları **Eyüboğlu** imiş. (Özel Bahadır, Tar. 4408).

18. BAYIR

«Soyadı Kanunu çıktığında nüfus memurları köyümüze de gelirler. Her aileye sorarlar, 'Soy isminizi ne koymak istiyorsunuz?' diye. O gün bizim aileden köyde kimse yokmuş. Kimi dağa gitmiş, kimi tarlaya. Soyadı sırası bizim aileye gelince komşular demişler ki: «Bunların evi bayırın başında,

onların soyismi de **Bayır** olsun.» Soyadımızı **Bayır** olarak yazmışlar.» (Ali Bayır, Ark. 4280).

19. BAYRAMOĞLU. Bkz. VAROL

20. BEYAZ ADAM. Bkz. AKTAŞ I

21. BEYAZTAŞ. Bkz. AKTAŞ I

22. BİÇER

Kasabanın tek fırını bu sülâleye ait olduğu için evvelâ **Ekmekçiler** soyadını almışlar. Ancak fırın işletenlerin büyüğü terzilikle uğraşmaktadır ve bu soyadı bir türlü kabule yanaşmamaktadır. Oğlu 15-16 yaşlarında terziliğe başladığı zaman, dıkmekten daha çok biçmeyi becerebilmektedir. Bundan gururlanan dede kendisine yapılan teklifi kabul ediyor ve artık hiç bir ilgisi olmadığı **Ekmekçiler** soyadını bırakıp terzilikle ilgili olan **Biçer** soyadını alıyor. Bazı akrabalar bunu yadırgamışlarsa da ailenin fertleri kolayca ısınmışlardır (Emine Biçer, Cog. 4222).

23. BİLDİREN

Soyadı Kanunu kabul edildiğinde dedesi müftülük yapıyor-muş. Bulduğu kasabanın halkı tarafından çok sevilir, sayılırmış. Onun her şeyi bilmesi ve çevresindekilere öğretmesi, kasabalılar tarafından bu kelimenin soyadı olarak verilmesine vesile olmuştur. (Tülin Bildiren, San., 4352).

24. BİLMEZ

«Bizim dedelerimizin yaşadığı kasabada okumuş çokmuş. Dememiz de cahil olduğu için **Bilmez** soyadını vermişler.» (Niyazi Bilmez, Fel. 4327).

25. COŞKUN

«Dedem köyün zengini olup iri cüsseli, kuvvetli bir kişiymiş. Köyde çok sevilir ve sayılırmış. Fakat bu sayılma ve sevilme daha çok korkudan olurmuş. Dedem köyde «Deli Yaşar» lâkabıyla anılırmış.»

«Bir gün eşkıya kılıklı birkaç kişi köye dedemi almaya gelmişler. Köyde «Deli Yaşar eşkıyalığa gidiyor» şeklinde söylentiler başlamış. Bunu duyan babası, dedemin önüne çıkıp «Yapma oğul, nereye gidiyorsun? Bu kadar coşma, sonu iyi

olmaz.» demiş. Fakat dedemi dinlemeyip gelenlerle gitmiş-
Bir daha geri dönmemiş. Soyadı Kanunu çıktığı zaman de-
demizden hatıra olsun diye **Coşkun** soyadı kabul edilmiş.»
«Nedim Coşkun, Cog., 4229).

26. ÇAKARLAR. Bkz. ÇAKIRCA

27. ÇAKIR

«Vaktiyle Of ve civarında Çakır Bey adlı babayiğit, kuvvetli,
âdil bir kişi varmış. Bu kişi zamanla çevre edinmiş ve toplu-
luğa **Çakırlar** denilmiş. Bizim dedelerimiz de içlerinde bulun-
duğu için soyadımız **Çakır** olmuş.» (Sami Çakır, Tar., 4406).

28. ÇAKIRCA

Sülâlenin lâkâbı **Çakarlar** imiş. 1925-1926 yıllarında Diyarba-
kır'a göçmüşler. Kanun çıkınca soyadı olarak **Çakır** almış-
lar. Ancak Diyarbakır'da daha başka **Çakır**'lar olduğu için
amcası mahkemeye müracaat etmiş ve **Çakırca** soyadını ala-
rak karışıklıkları önlemiş. (Mustafa Çakırca, Ara., 4155).

29. ÇAKIRLAR. Bkz. ÇAKIR

30. ÇAKIROĞLU

Kanun çıktığı zaman, gözünün renginden ötürü **Çakır** lâka-
bıyla anılan ailenin reisi, soyadı olarak **Çakır**'ı seçer. Soyadı,
daha sonra **Çakıroğlu** olarak değiştirilir. (Yusuf Çakıroğlu,
Tar., 4422).

31. ÇELİK

«Savaş zamanında dedem esir düşmüş. Yunanlıların bütün
ısrarlarına rağmen ağızından bir tek söz kaçırmamış. Tam
öldürecekleri zaman Türk askerleri kurtarmış. Askerlerimi-
zin başındaki çavuş demiş ki: «Çelik gibi adammışsın doğru-
su. Celik de senin gibi eğilmez, ancak kırılır. Tam kırılacağı
anda yetişirsen, o da senin gibi eski halini alır.» Soyadı Ka-
nunu çıkınca **Çelik**'i almışlar. Bir ara **Çevik** şekline girmişse
de hemen değiştirilip tekrar **Çelik** şekline getirilmiş.» (Rem-
zi Çelik, Cog., 4217).

32. ÇEVİK. Bkz. ÇELİK

33. ÇORAK

«Bizim sülâlemize eskiden **Çoruklular** derlermiş. Sonradan
dedem sülâlenin ismini değiştirip **Hacıhasanlar** yapmış... 1936

yılında dedem bağda çalışırken soyadı yazmakla görevlendirilen memurlar bir soyadı seçmesini söylemişler. Dedem de demizden hatıra olsun diye **Coşkun** soyadı kabul edilmiş.» «Nedim Coşkun, Cog., 4229).

34. ÇORUKLULAR. Bkz. ÇORAK

35. DEMİROK

«Benim sülâlemde, ben dahil en ufak boylusu bir metre seksen santim boyundadır. Aynı zamanda çok güçlü kuvvetlidirler. Soyadı Kanunu çıktığı zaman, dedem soyadı veren memurun odasına iki metrelik boyuyla ok gibi girmiş. Memur sormuş: «Soyadının ne olmasını istersin?» O da demiş ki «Siz ne münasip görürseniz.» Memur: «Sen ok atar mıydın?» diye sorunca dedem «Hem demir oklar atardım.» demiş. «Öyleyse senin soyadın **Demirok** olsun» demiş.» (İbrahim Demirok, Fel. 4317).

36. DOĞAÇ

«Soyadı vermek için gönderilen memur, sıra dedelerime gelince şöyle der: «Size öyle bir soyadı vereceğim ki kimsede olmayacak!» Ve **Doğaç** soyadını vermiş. Akşehir'de **Doğaç** sülâlesi olarak bilinirler. Bu soyadı başka kimsede işitmediklerini de ilâve ederler.» (Ahmet Doğaç, San., 4376).

37. DOĞAN

«Kanun çıktıktan sonra köyde ilk defa bizim sülâleden birisinin kaydı yapıldığı için «yeni dünyaya gelen» mânâsını taşıyan **Doğan** kelimesini soyadı olarak vermişler.» (Hüseyin Doğan, Tar., 4427).

38. DOĞRUEL

«Her şeyin doğrulukla, güzellikle hallolunacağını bilen dedem, soyadımızın da bu yönden geldiğini defalarca anlatmıştır.» (Orhan Doğruel, Tar., 4437).

39. DUMAN

«Dedem marangozlukla uğraşan ufak bir esnafmış. Bir ortağıyla geçinip gidiyorlarmış. Dedem bir gün bu ortağının kötülüğüne uğrayarak elinde neyi var, neyi yoksa hepsini kaybediyor. Böylece evde aç kalma hali başlıyor. Soyadı Kanununun çıkışına rastlayan bu senelerde, argodaki «duman ol-

mak» sözünden ilham alarak soyadı olarak **Duman**'ı alıyor.» (İsa Duman, Tar., 4403).

40. EKMEKÇİLER. Bkz. BİÇER

41. ERDEL

Lâkapları **Hacıahmetoğulları** imiş. Soyadı olarak verilen kelimenin mânâsını dedesi ve babası bilmiyorlarmış. Nüfus memurunun seçtiği bir kelime olabilirmiş. (Ali Erdel, Fel., 4309).

42. EREK

«Soyadım **Erek** ailemizin ikinci adıdır. Birinci soyadımız olan **Genç**, aile büyüklerimiz tarafından değiştirilmiş ve o zamanlar fazla olmayan **Erek** soyadımız alınmış.»

«...Dedemin babası soyadını değiştirmek istiyormuş. Her fırsatta bu konuya değinir, aile dostlarına bundan söz edermiş. Yine bir gün oturmuş konuşurlarken aile dostlarından biri «Dostum, senin yeni soyadın **Erek** olsun.» demiş. Bu isim dedemizin hoşuna gitmiş, ailemize soyadı olarak almış.» (Aysel Erek, San. 4355).

43. ERKAN

«Dedemin babası bir tarla kavgasında vurulunca karısı etrafındakilere şöyle bağırmıştır: «Erimin kanını akıttılar, erimin kanını sorun, kara toprakta koman, kanını yerde bırakmayın!» Daha sonra sülâlemiz **Erkanlar** diye anılmış. Soyadı Kanunu çıkınca da ailemize soyadı olarak alınmıştır. Çok şükür, dedemi vuranlar kaçtıkları için, belki nesilden nesile sürececek olan bir kan davası önlenmiş, fakat unutulmamıştır.» (Cemal Gürsel Erkan, Ark., 4268).

44. ERKANLAR. Bkz. ERKAN

45. EYÜBOĞLU. Bkz. BAHADIR

46. GENÇ. Bkz. EREK

47. GENİŞOĞLU

«Dedemin babasının hiç bir hâdiseye kulak asmaması ve aynı zamanda fizik bakımından büyükçe oluşu bu soyadı alışımızın sebebidir.» (Hüseyin Genişoğlu, Ark. 4261).

48. GEYİKOĞLU. Bkz. KEYİKOĞLU

49. GÖKÇE

«Soyisim Kanunu çıktığı zaman herkes kendine bir isim bulmaya çalışmış. Benim dedem bu işe önem vermemiş. Kendisi biraz sarı ve gözleri yeşil-mavi arasında bir renkte olduğu için köylüler «Göğçe» derlermiş. Soyadı verilmek için dedem çağırılırken «Çağırın şu Göğçe'yi, gelsin» demişler. Dedem geldiğinde «Göğçe ismini Gökçe'ye çeviriyoruz» demişler. Bunun üzerine dedem de bu ismi kabullenmiş.» (Recep Gökçe, Ara., 4160).

50. GÜL

«Soyadı yazmakla vazifeli memurlar bizim köye gelmişler Sıra bizim sülâleye gelince, o zamanki dedemize «Sizin soyadınız ne olsun?» diye sormuşlar. O zaman dedemiz gülüvermiş. Memurlar nasıl bir soyadı verelim diye düşünürlerken orada bulunan köylüler hep birden «Gül koyalım» demişler Böylece soyadımız **Gül** olmuş. (Hasan Gül, Ark., 4269).

51. GÜLDAL. Bkz. KÜÇÜKGÜLDAL

52. GÜRER

İlk soyadları **Köroğlu** imiş. Bu soyadın niçin alındığını bilmiyor. **Gürer**'i ikinci soyadı olarak almışlar. «Cesur, kuvvetli, korkmayan asker» mânâlarına gelen **Gürer**'i ailesinin kahramanlığa olan sevgisiyle izah ediyor. (Coşargül Gürer, San. 4350).

53. HACIAHMETOĞLU. Bkz. AKSOY

54. HACIAHMETOĞULLARI. Bkz. ERDEL

55. HACIHASANLAR. Bkz. ÇORAK

56. HAFIZ.

Soyadları evvelce **Havuz** imiş. Sonra **Hafız** olarak değiştirmişler. (İbrahim Hafız, Ara., 4171).

57. HAVUZ. Bkz. HAFIZ

58. HIZARDERE

«Dedem aslen Malazgirt kasabasındandır. Dünyaya geldiği günlerde Türkiye buhranlı günler geçiriyordu. Emperyalist devletler yurdumuza girdiği zaman milletimize karşı katlia-

ma giriştiler. Bu zaman ülkemizde bir iç göç başladı. Dedemler de Hasankale yakınlarındaki Hızardere köyüne yerleştiler. O köyün de Ermeniler tarafından işgal edileceğini öğrenince Erzurum'a göç etmişler. Evvelce dedeme Hızardere'nin Feyzo (Feyzullah) derlermiş. Kanun çıkınca da köyün adını soyadı olarak almışlar.» (Sadreddin Hızardere, Tar., 4420).

59. HÖKELEKLİ

«Dedeme bir gün arkadaşlarından birisi «Sen oldukça kuvvetli ve babayığit bir kişisin. Senin soyadın **Hökelekli** olsun» demiş. Dedem bunu bir müddet düşündükten sonra soyadı olarak kabul etmiş.» (Mustafa Hökelekli, San., 4365).

60. İMAMOĞLU

Dedesi imam olduğu için, ona bu soyadı vermek istemişler. O da kabul etmiş. (Hayri İmamoğlu, Tar., 4429).

61. İNCE

«... İşte benim dedem de o zaman dış görünüşüne göre soyadı alanlar arasındadır. Dedem, uzun boylu ve cılız olduğundan bize de **İnce** soyadı verilmiştir.» (Hamza İnce, San. 4366).

62. KADILAR. Bkz. TOKYAY

63. KAĞIZMANLIOĞLU

«93 Osmanlı-Rus Harbinden önce Kağızman'da derebeyi (?) olarak hakimiyet kuran dedelerim, harbin başlaması üzerine kadın ve çocukları alarak Anadolu içlerine göç etmişler. Erkeklerin çoğunu harpte kaybeden kadınlar bir müddet Anadolu içlerinde gezerek Erzurum'a gelmişler... Cumhuriyet'ten sonra her ailenin bir soyadı alması mecburi olunca, dedemin babası geçmişe hürmeten **Kağızmanlıoğlu**'nu almıştır.» (Tülin Kağızmanlıoğlu, Tar., 4416).

64. KAŞIKÇI. Bkz. KEPÇEOĞLU

65. KAYA I

Soyadlarının niçin **Kaya** olarak alındığını araştırmış, fakat hiç bir netice elde edememiş. Ona göre soyadları tesadüfen **Kaya** olarak alınmıştır (Faruk Kaya, Cog., 4208).

66. KAYA II

«Soyadı Kanunu çıkmadan önce, abim dört yaşlarında iken Yalnızçam'da (Kars'ın Ardahan ilçesine bağlı bucak merkezi) babamla yaylaya gitmişler. Babam başka işlerle uğraşırken abim yaylada kaybolmuş. Köylünün bütün aramalarına rağmen o gün ve gece bulamamışlar. Ertesi gün abimi çobanlar büyük bir kayanın altında uyurken bulmuşlar. Soyadı Kanunu abimin bulunmasından sonra çıktığı için dedem de olayın hatırası olması dileğiyle soyadı olarak **Kaya** kelimesini almıştır.» (Özkan Kaya, Tar., 4433).

67. KELEŞ

«Dedem İstiklâl Savaşı'ndan gâzi olarak dönüyor. O zamanın şartlarına göre maddî durumu da iyi imiş. Fertleri çok olan bir aileden de kız alıyor. Sonra da köye sözünü geçirmeye başlıyor. Soyadı olarak da «Herkes sözünü geçen, her dediğini yaptıran, vurup kıran» anlamlarına gelen **Keleş**'i alıyor.» (Selami Keleş, Cog., 4214).

68. KEPÇECİ. Bkz. KEPÇEOĞLU

69. KEPÇEOĞLU

Bu soyadı sülâleye, kaşık, kepçe, vs. yaparak satan dedelerinden intikâl etmiştir. 1880'lerde doğan dedeleri, bir sepete doldurduğu kaşık, kepçe gibi mutfak âletlerini yaya olarak veya at sırtında gittiği pazarlarda satmakla hayatını kazanmaktadır. Çevrede **Kaşıkçı**, **Kepçeci** gibi lâkaplarla tanınmıştır. Bugün 7 oğlu da birer şimşir kaşığı hatıra olarak saklamaktadırlar.

Ancak son zamanlarda, bilhassa gençler arasında bu soyada karşı çıkılmakta, bazıları mahkeme kararıyla yeni soyadlar almaktadırlar. (Ö. Faruk Kepçeoğlu, Cog., 4206).

70. KEYİKOĞLU

Ailedeki dedelerden biri avcılığa çok meraklıymış. O yıllarda bölgede geyik, karaca, yaban keçisi, domuz gibi av hayvanları çok olduğu için sürek avına çıkarlarmış. Dede hiç bir zaman eli boş dönmezmiş. Umumiyetle geyik avlarmış. Geyiğe o zamanlar, şimdi bazılarının da dediği gibi, «keyik» derlermiş. Bu sülâleye de, dedelerinin umumiyetle geyik avlamasından dolayı **Keyik** denilmeye başlanmıştır. Kanun çı-

karılınca da **Keyikoğlu** nu soyadı olarak almışlardır. Kelime-
nin nüfusa, bugünkü söylenişle **Geyikoğlu** şeklinde geçme-
sini mahkemeye müracaat edip düzelttirmişler. Aile fertleri
bugün **Keyikoğlu** şeklini tercih etmektedirler. (Hasan Keyik-
oğlu, Tar. 4412).

71. KILIÇOĞULLARI. Bkz. ALPSAR

72. KIRLIOĞLU. Bkz. KIROĞLU

73. KIROĞLU

«Soyadı Kanunu çıktığı zaman bizim köylüleri çağırırlar. Herkes bir soyadı alır. Sonlara doğru nüfus memurunun kapısından içeri iri yarı, pehlivan yapılı bir adam girer. Soyadını hiç düşünmemiştir. Memur istediği bir soyadın olup olmadığını sorar. Böyle bir şeyin olmadığını öğrenince de «Sana **Kırhoğlu** soyadını verelim» der. Sebebi, adamın «Kırlı»ya benzemesidir. Bizim oralara (Selçuk-İzmir) Konyalılar gelir çalışmak için. Onlar da iri yarıdırlar ve onlar **Kırlı** diye adlandırılır. Bu adamın da **Kırhoğlu** soyadını almasına sebep budur.»

«Bu adamdan sonra dedem içeriye girer. Ona da aynı şeyi sorarlar. Bir isteğinin olmadığını öğrenince, bir evvelki adama verdikleri soyaddan ilham alarak aradaki «lı» hecesini çıkarırlar ve bizim soyadımız olan **Kıroğlu**'yu ortaya çıkarırlar.» (İlyas Kıroğlu, Cog., 4224).

74. KOCABEY

«Soyumuzun bilinen en eski kişisi olan Hacı Memiş Beyin oğlunun adı İsmail Bey imiş. İsmail Bey, dedemin dedesinin babasıdır. O, bugünkü Bayburt ilçesinin derebeyi imiş. Etrafındakiler ona adıyla değil de **Kocabey** diye hitab ederlermiş. Hacı Beyin herhangi bir takma adı olmadığı için babamın dedesi «Kocabey'in ismini kendimize soyadı olarak alalım» demiş. Dedem ve kardeşleri de beğenmiş, böylece soyadımız konulmuş.» (Gürsel Kocabey, Tar., 4414).

75. KOÇ

Nüfus memurunun elindeki listeden seçmişler. (Şaban Koç, Fel., 4307).

76. KONANÇ

Dedeleri, soyadı almak için ilgili daireye gittiği zaman memur hemen **Konanç** saydını veriverir. Anlatıldığına göre memur, gelenlere soyadı bulmakta güçlük çekiyormuş. Daha evvel müracaat eden bir vatandaşa **Konan** soyadını veren memur, yeni gelene de, bu soyaddan ilham alarak bir ç ilâvesiyle **Konanç** saydını verivermiş. (Enver Konanç, Cog., 4219).

77. KOYUNOĞLU

«19. yüzyılın sonlarında Erzincan'ın Kemaliye kazasında Mehmet Ağa isminde biri yaşamış. Bu zat, babasının bütün ısrarlarına rağmen ilimle uğraşmaktan vazgeçip kendince makbul olan koyun otlatmayı seçmiştir. Bu adamın oğlu Hüsnü Efendi de aynı mesleği devam ettirmiştir. Birkaç yıl bu meslekle geçimini sağlamıştır. Bir gün koyunları otlatırken inek çobanı olan Ali Efendi'yle karşılaşmış. Ali Efendi'nin sülâlesi ile Hüsnü Efendi'nin sülâlesi öteden beri birbirlerine hasım imişler. Hüsnü Efendi Ali Efendi'yle her hangi bir sebepten dolayı kavga etmiş. Ali Efendi «Ulan koyun otlatanın oğlu, sen de mi adam oldun?» demiş. Ve bizim sülâleye bundan sonra **Koyunoğlugil** denilmiş, Böylece bizim soyadımız **Koyunoğlu** olmuş.» (Abdurrahman Koyunoğlu, Ara., 4152).

78. KOYUNOĞLUGİL. Bkz. KOYUNOĞLU

79. KÖR ALİ. Bkz. TAŞKIN

80. KÜROĞLU. Bkz. GÜRER

81. KÖSE

«Soyumuzda önceden sakalı, bıyığı olmayan kişiler bulunduğu için bu şekilde uygun görülerek seçilmiştir.» (İsmail Köse, Cog., 4234).

82. KUMANDAŞ

«... Soyadımız Kurt Dedemin adından gelmektedir. Kurt Dedem Kırım Türklerindedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun zayıf düştüğü dönemde Kırım'ı istilâ eden Ruslar'ın elinden kaçıp Trabzon'un Of kazasına yerleşen **Kumandaş** adlı Kurt Dedem, artık oranın ahalisinden olmuştur. Soyadı Kanunu

çıkıldığı zaman da nüfus kaydına **Kumandaş** geçirilmiştir.» (M. Yücel Kumandaş, San., 4354).

83. KUMCU

Isparta ilimizin Yalvaç ilçesinde bazı küçük çaylar akıp gitmektedir. Hayran Gölü de bu bölgededir. Bazı aileler çaylardan ve Hayran Gölü'nden sağladıkları kumu satarak geçimlerini sağlamaktadırlar. Ancak, Soyadı Kanunu çıktığı zaman, kum yol yapımı gibi mahdut işlerde kullanıldığı için uğraşanı da az idi. Bugün ise daha fazla kişi ekmek parasını kumdan kazanmaktadır. Bu ailenin fertleri de kumculukla uğraştıkları için soyadı olarak **Kumcu**'yu seçmişlerdir. (Cengiz Kumcu, Tar. 4424).

84. KUŞTAN

«... Askere giden dedem orada bir komutanın emir erliğini yapmaktadır. Komutanın verdiği bütün emirleri hiç beklemeden yerine getirmektedir. Bu yüzden komutanı dedemi çok sevmekte ve onu yanından hiç ayırmamaktadır. Komutanı bir gün der ki: «Şimdiye kadar verdiğim emirleri harfiyyen yerine getirdin. Sana emrettiğim işe giderken sanki bir kuş gibi uçuyordun. Senin kuştan farkın yok. Eğer memleketine sağ dönersen soyadını benim hatıram olarak **Kuştan** koymayı istiyorum.» Dedem de köyüne dönünce soyadını **Kuştan** olarak nüfusa kaydettirir.» (Erdoğan Kuştan, Ark., 4264).

85. KUZ. Bkz. KUZTAŞ

86. KUZDAĞ. Bkz. KUZTAŞ

87. KUZTAŞ

«... İçel ilinin Gülnar kazasının Direkliin köyünün bir semtinin adı Kuz'dur. Burada Torosların kollarından irili ufaklı bazı dağlar vardır. Bu dağların birinin adı da Kuz Dağı'dır. Dağın eteğindeki yere de **Kuz** denir. Dedem Soyadı Kanunu çıktığında burada oturuyormuş. Görevli memurlar köye gelmişler, dedemi bulamamışlar. Aynı köyden üç ayrı sülâleye aynı kökle başlayan üç ayrı soyadı vermişler. Bunlar **Kuz**, **Kuzdağ** ve **Kuztaş**'tır. Bize de **Kuztaş** isabet etmiş. O günden bu yana bizim soyadımız **Kuztaş**'tır.» (Ahmet Kuztaş, San., 4381).

88. KÜÇÜKGÜLDAL

«... Soyadımız evvelce **Güldal** idi. Sonraki yıllarda büyükbambamla aynı ismi taşıyan amcaoğlu arasında bir senet meselesi çıkmış. İkisinin de adları aynı olduğundan ödenecek senedi birbirlerine göndermişler. Sonunda dedem kendisine ait olmayan senedi ödemiş. Bu olaydan sonra, amcaoğlundan yaşça küçük olan dedem, soyadının başına **küçük** kelimesini ilâve ettirip soyadının **Küçükgüldal** olmasını sağlamıştır.» (Ekrem Küçükgüldal, San., 4358).

89. LELİK

Kelimenin mânâsını bir çok sözlükte arayıp bulamadığını söyleyen talebemiz, babasından edindiği şu bilgilerle kelimeyi açıklamaya çalışmaktadır: «Lâl» kelimesi «dilsiz, az konuşan, nutku tutulmuş» mânâlarındadır. Bölgede, «lâl-iz kelimesi «lâl-ik» şeklinde söylenir. «Biz dilsiziz, az konuşuruz» mânâsına gelen kelime **lelik** olarak söylendiği için soyadımız böyle olmuştur.

Bu açıklamayı bir ihtimal olarak kabul eden babasının dedesi **Lelek Mehmet** diye tanınırmış. Kanun çıktığı zaman oğlu **lelik** kelimesini soyadı olarak almış. Ancak sülâlede **lâl** olan var mı, yok mu, açıklanılmamıştır. (İdris Lelik, Tar., 4410).

90. METE

Nüfus memuru listeden seçip vermiş. (Fuat Mete, San., 4382).

91. MUSAOĞLU

Ailenin bilinen en eski dedesi **Musa** adını taşıdığı için, kanun çıktığı zaman **Musaoğlu**'yu soyadı olarak almışlardır. (Orhan Musaoğlu, Tar., 4400).

92. NALÇACI

«**Nalçacı** deyince memleketimizde hemen akla gelen bizim sülâle olmaktadır. Memleketimiz Erciş'tir. Soyadı Kanunu çıkmadan evvel dedemi bu ad ile çağırırlarmış. Uzun çizmelerin altına çaktıkları nalçalarla gezerlermiş. Yürüyünce çizmeden çıkan sesler onlara bu adı kazandırmış.» (Enver Nalçacı, San., 4367).

93. ÖNAL

«Dedem Kurtuluş Savaşı'nda en ön saflarda kahramanca savaştığı için «öncü kahraman, ön saflarda savaşan» anlamına gelen **Önal** soyadı kendisine lâyük görülmüştür.» (Mustafa Nihat Önal, Fran., 4124).

94. ÖZ

«Soyadı Kanunu çıktığı zaman dedem devlet dairesinde memurmuş. Fakat okuyup yazması fazla olmadığı için, imza atmada kolaylık olsun diye bunu seçmiş. Böylece 2 harften meydana gelen soyadı ona, yeni yazıyı bilmediğini gizleme imkânı vermiştir.» (F. Nergis Öz, San., 4357).

95. ÖZCAN

Nüfus memuru listeden seçip vermiş. (İhsan Özcan, Tar., 4402).

96. ÖZTÜRKER

Nüfus memuru listeden seçip vermiş. (Ali Galip Öztürker, Fel., 4308).

97. PASINLIOĞLU

«... Pasinli olduğumuz için bu soyadı almışız.» (Yahya Pasinlioğlu, Tar., 4435).

98. PİRİMOĞLU

«... Soyadımız, 560 yıl evvel yaşamış olan dedem Pîrim Paşa'dan gelmektedir. Etrafındakiler tarafından çok sevilen ve sayılan bir kişi olan dedeme herkes «Pîrim» demekteymiş. Daha sonraki yıllarda bu lâkap nesilden nesile nakledilerek bugüne kadar gelmiştir.»

«Pîrim Paşa Kafkaslar üzerinden gelerek Karadeniz'in Çamlıhemşin yöresine yerleşmiştir. Seneler sonra torunlarından Hacı Hurşit Pîrim ailesinin bir bölümünü alarak Erzurum'a gelmiş ve yerleşmiştir.» (Azize Vildan Pirimoğlu, Tar., 4404).

99. POLAT

«Soyadım, atalarımızdan kalma bir kelimedir. Dedem, zamanında sözünde duran bir kişi olması sebebiyle **Polat** soyismini almıştır.» (İbrahim Etem Polat, Ara., 4173).

100. SARACOĞLU. Bkz. SARITAŞ

101. SARICA. Bkz. SARICAOĞLU

102. SARICAOĞLU

«**Sarıcaoğlu** sülâlesi, Kırım Türklerinden olup önce Artvin'e, oradan da Trabzon'un Of kazasının Sarıçamlı köyüne gelip yerleşmiştir. Gerçekte soyadımız **Sarıcioğlu** idi. **Sarıcı** kelimesi de «pansuman eden, cerrahî kabiliyeti olan kimse» mânâsındadır. Zamanın değıştirici gücü **Sarıcı** kelimesini de tebdilata uğratarak **Sarıca** haline getirdi. Ve biz de bu **Sarıca** kelimesine bir **oğlu** ekleyerek Soyadı Kanunu çıktığında kendimize soyadı olarak aldık.» (Mehmet Sarıcaoğlu, Ara., 4128).

103. SARICI ve SARICIOĞLU. Bkz. SARICAOĞLU

104. SARALIOĞLU

«... Of dolaylarına kısa boylu, rengi oldukça sarı bir adam yerleşir ve oranın nüfusuna girer... Sarı olduğu için **Saralioğlu** soyadını alır ve çevrede böyle tanınır.» (M. Salih Saralioğlu, San. 4361).

105. SARITAŞ

«Benim soyadım **Sarıtaş**'tır. Bu, dedemden gelme soyadı değildir. Dedelerimin soyadı **Saracoğlu** imiş. Hatta babamın nüfus cüzdanında dahi **Saracoğlu**'dur. Fakat nüfus memuru beni ve diğer kardeşlerimi nüfusa kaydederken yanlışlıkla bu soyadı ile yazmış; böyle gidiyor.» (Bayram Sarıtaş, Fel., 4328).

106. SAVAŞ

«... Dedem Kurtuluş Savaşında 5 yıl kadar kalmış, çeşitli cepelerde bulunmuş. Beş yıl sonra köye geldiğinde herkes ona şaşkınlıkla bakakalmış. Çünkü şimdiye kadar hiç haber gelmemesi onun harpte öldüğü şeklinde kabul edilmiş... Soyadı Kanunu çıkınca dedem de köylülerin ısrarıyla bu soyadı almış.» (Özer Savaş, Fran., 4109).

107. SELÇUK

Nüfus memuru listeden seçip vermiş. (Şerif Selçuk, Tar., 4434).

108. SEYHAN

Nüfus memuru listeden seçip vermiş. Lâkapları **Araboğlu** imiş. (Muhammet Seyhan, Fel., 4325).

109. SEZİK

«... Benim soyadım ne sülâleden kalmıştır, ne de lâkaptır. Babamın kendisi seçmiş, beğenmiş ve koymuştur. **Sezik**, sezigisi kuvvetli demektir. Her hangi bir şeyi çabuk sezen ve anlayan anlamına gelir. Sezmek'ten türemiştir.» (Suna Sezik, San., 4351).

110. ŞAHİN

Dedeleri Ankara'nın Bâlâ ilçesinin bir köyünde yaşarmış. Ailenin sığırları evvelce yakın çevrede otlarken bir gün kaybolmuş. Dedeleri hayvanları yakınlarda aramışsa da onları ancak Kırşehir'e bağlı Kaman ilçesinin bir otlağında bulmuşlar. Hayvanlar alışmışlar, her gün oraya gidiyorlarmış. Oradan hayvanlarını evine getiren mal sahibi, her gelişinde otlağın yanındaki bir kayada bir şahinin çığlıklar attığını görür. O, böyle kuşları uğursuz saymakla beraber oraya yerleşmeye karar verir. Burası bugün 750 hanelik «Küçük Yenice» kasabası olmuştur. Bu hikâyeyi yıllarca dinleyen torunları, nüfus memuru soyadı vermeye geldiği zaman **Şahin'i** soyadı olarak seçerler. (Yıldırım Şahin, Fel., 4321).

111. ŞAHİNER

Kanunun çıkmasından evvel lâkapları **Şahinler** imiş. Kanun çıkınca bunu **Şahiner** olarak değiştirerek almışlar. Lâkabın alınmasında, bölgenin yüksek ovalarının yerleşme bölgesi olması, buralarda da şahin gibi keskin bakışlı insanların bulunması rol oynamış. Bölgedeki (Malatya) kurt, tilki gibi zararlı hayvanları görmek için keskin bakışlı olmak gerektiğine inanan aile, kendilerinde de olan bu hususiyetten ötürü bu lâkapla anılmış (Aytaç İbrahim Şahiner, Ara., 4179).

112. ŞAHİNLER. Bkz. ŞAHİNER

113. TAŞKIN

Bu soyadı alan dedelerine **Kör Ali** derlermiş. Çünkü o, gözlerini sık sık kapatır, açarmış.

Kanun çıktığı zaman inşaat ustası olan dedeleri bu soyadı almış. Çünkü, oralarda meşhur olan siyah taşın yerini bulmak, sonra da onu kırıp inşaatta kullanılacak bir şekle getirmek herkesin harcı değilmiş. İyi bir taş kesme ustası olan

Kör Ali, kanun gereği olarak soyadı seçerken **Taşkın**'i tercih etmiş. (Mustafa Taşkın, San., 4356).

114. TAŞTAN

«... Dedemin yaşadığı bölge çok kurak, taş yığınlarıyla dolu bir bölgedir. İşlenebilecek bir karış saha bile yoktur. Toprak hiç verimli olmadığı için taş yığınları hayatlarını etkilemiştir... Soyadı Kanunu çıktıktan sonra dedemin dedesi üzerinde yaşadıkları bölgenin etkisinde kalarak **Taştan** soyadını almıştır.» (Hülya Taştan, Tar., 4431).

115. TEKELİ

«**Tekeli** soyadı Teke Beyliğinden gelmektedir. Bu Beylik Anadolu Selçuklu Devletinin yıkılışından sonra Antalya'da kurulmuştur. Bu sebeple yörede bulunan topluluğa **Tekeli** adı verilmiştir. Soyadı Kanunu'ndan sonra da bu topluluk **Tekeli**'yi soyadı olarak almıştır.» (Birol Tekeli, Ark., 4263).

116. TEMELLİ

«Dedem herkes tarafından sevilen bir kişi imiş. Yaşlılardan dinlediğime göre o, köyün yakınında, suyunun çok soğuk ve çevresinin yeşillik olduğu bir mesire yerinden hiç ayrılmaz, hemen her gün orada otururmuş. Gene bir gün orada otururken bir yolcu «Amca, seni hep burada görüyorum. Sebebi ne?» diye sormuş. Dedem de: «Evlât, ne yaparsın, başka dinlenecek yer yok. Temelli buradayım. Kim ararsa beni burada bulabilir.» demiş. Soyadı Kanunu çıktığı zaman biz de soyadımızı **Temelli** olarak nüfusa kaydettirmişiz. Böylece köyümüzün mesire yeri bize sovadımızı buldurtmuş oluyor.» (Halit Temelli, Tar., 4432).

117. TOKTAY

«Bizim sülâleye **Kadılar Sülâlesi** denilirmiş... Esas soyismimiz **Tokyay** imiş. Fakat nüfus memuru yanlışlıkla **Toktay** yazmış. Bizim aile de bunu benimsemiş.» (Ahmet Toktay, Ara., 4164).

118. TOKYAY. Bkz. TOKTAY

119. TOPRAK

«Bölgeleri toprak yönünden fakir imiş. Ormanları keserek tarla açtıkları için toprak çok sevilirmiş. Bu sebeple **Toprak**'ı soyadı olarak almışlar.» (Hamza İnce, San., 4366).

120. TUĞ

Nüfus memurunun elindeki listeden seçmişler. (Doğan Tuğ, (Fel, 4313),

121. TUNCEL

Baba dedesinin mesleği demirciliktir. O, mesleğinin icabı olarak tunçtan da bazı eşyalar yaparmış. Bazı mutfak eşyaları, süs eşyaları, koyun çanları gibi. Bu sebeple soyadı olarak **Tuncel**'i seçmişler. (Ali Tuncel, Tar., 4421)

122. TÜRKER

«**Türker** soyadı, bu sülâlenin yiğit ve mert olmasından dolayı verilmiştir.» (Hamza İnce, San. 4366).

123. ULUSOY. Bkz. AKÇAAL

124. VAROL

«... Şimdi 85 yaşında olan dedem (1977'de)'in anlattığına göre lâkabımız **Bayramoğlu** imiş. Nüfus memuru köye gelmiş. «Bayramoğulları nerede?» diye sormuş. O zaman dedem «Buradayım» demiş. Nüfus memuru, dedemin aslının buralı olup olmadığını anlamak için şaka yollu «Burada mı oldunuz (doğdunuz)?» demiş. Dedem de köylü saflığı ile «Evet memur bey, burada var oldum.» demiş. Bu söz memurun hoşuna gitmiş, **var** ve **ol**'u birleştirerek kayıtlara **Varol** diye yazmış.» (Ali Varol, San., 4379).

125. YANIK

«Dedem 93 harbi sıralarında 13 yaşlarında bir çocukken Doğu'nun büyük bir bölümü Ruslar tarafından işgal edilmişti. Bu işgalin kötü sonuçlarından biri de ihtiyarların, çocukların ve hastaların çoğunluğu teşkil ettiği büyük bir göç kafilesiydi.»

«Dedem 9 yaşındayken Kur'an'ı ezberlemişti. Çok güzel olan sesi ve halkın «yanık» diye tabir ettiği âhengiyle okuduğu aşırılar, kafilede bulunan yaşlıların kalbini yumuşatıyor, içlerine rahatlık veriyordu.»

«Gittikleri her yerde dedem «Yanık Sesli Hafız» diye çağırırdı. 13 yaşında bir çocuk oluşu Yanık Sesli Hafız'ı daha çok sevimlileştiriyor, âhalinin kendisine sevgi duymasına vesile oluyordu. İşte, Soyadı Kanunu çıktığı zaman ailemizin **Yanık**

soyadını alışının tek sebebi budur.» (Nevzat Hafız Yanık, Ara., 4155).

126. YAVAŞ

«... Bundan bir iki nesil önceki bir dedemin eli ağırılmış, işlerinde pratiklik gösteremezmiş. Bu sebeple soyadımızın **Yavaş** olarak alındığı söylenir.» (Mustafa Yavaş, Cog. 4207).

127. YENİPINAR

«Benim soyadım, doğup büyüdüğüm köy olan Niğde'nin Ak-saray ilçesinin **Yenipınar** köyünden gelmektedir. 200-250 yıl önce Adana'dan gelen dedelerim, Hasandağı'nın kuzeyindeki bu bölgeye yerleşmişler ve burasını yurt edinmişler... Köyümüzde bir pınar yoktur. Burada bir pınar vardı da sonradan kurudu ise onu da bilemiyorum.» (Halis Yenipınar, Ark., 4252).

128. YILDIRIM I

«... İstiklâl Savaşı'nda olağanüstü başarı gösteren dedem ve kardeşleri inanılmaz süratleri ve vurucu güçleriyle üstlerinin sevgisini kazanmışlar. İstiklâl Savaşı'mızın son safhasında diğer Türk askerlerinden de hızlı giderek Ege'ye varmışlar ve düşmanı denize dökmüşlerdir. Kendilerine **Yıldırım** ünvanı lâyük görülmüştür. İşte bu yüzden dedem Soyadı Kanunu çıkınca lâkabını soyadı olarak seçmiş.» (Hikmet Yıldırım, Tar, 4419).

129. YILDIRIM II

«Rahmetli büyükbabam köyün ileri gelen, hatırı sayılan kişilerinden biriydi. Her işi günü gününe yapar, hiç bir işi ertesi güne bırakmazdı... Karlı dağların eteğindeki köyümüzde halkın geçim kaynağı çiftçiliktir. Herkes gibi büyükbabam da ailesinin geçimini sağlamak için birkaç dönüm toprağı eker, biçerdi... Bir gün herkes işindeyken «Arap Amca» dediğimiz ve dedemin yakın arkadaşı olan birisi aniden hastalanır. Bunun üzerine büyükbabam doktor getirebilmek için orman yolundan kasabaya gider. 8 kilometrelik yolu kısa zamanda katederek doktoru köye getirir. Böylece arkadaşı mutlak bir ölümden kurtulur.»

«Soyadı Kanunu çıktığında, herkes gibi dedem de bir soyadı almak için gerekli yerlere müracaat eder. Aynı köyden birkaç

kişi de orada bulunuyormuş. Memura dedemin yaptıklarını anlatmışlar, onun için «Yıldırım gibi adam» demişler. Bunun üzerine memur da dedeme **Yıldırım** soyadını vermiş.» (M. Nadir Yıldırım, Ark., 4265).

130. ZEYBEK I

«Köyde soyadı alma işi devam ederken dedemler zeybek oynuyorlarmış. Memurlar listede **zeybek** kelimesini görünce dedeme bu soyadı vermek istemişler. Dedem de kabul etmiş.» (Adil Zeybek, Fel., 4323).

131. ZEYBEK II. Bkz. AKMAZ

132. ZEYBEKLER. Bkz. AKMAZ

133. ZOR

Evvelce lâkap olarak kullanılan **Zor**, kanunun çıkmasından sonra soyadı olarak alınmıştır. Lâkabın sahibi olan dede, köyde kolay kolay yenilmeyen, bazen iki kişiye birden karşı koyabilen, güçlü bir kimse imiş. Kendisine **Zor Rüştü** derlermiş. (Serhat Kâmil Zor, Tar., 4411).

B İ B L İ Y O G R A F Y A

I. Türk araştırmacıların soyadlarımızla ilgili olarak yaptıkları alışmalar :

A — Kitaplar

1. Avni Ali CANDAR, **Türk Budun, İl, Uruk, Ulus, Boy, Oymak, Avul, Oba ve Soy Adları**. Ankara, 1934.
2. Kemal Zeki GENCOSMAN, **Türk İsimleri Sözlüğü**. (Dış kapakta «Ansiklopedik Türk İsimleri Sözlüğü — A'dan Z'ye Kadar Türk Adları ve Soyadları» şeklindedir). İstanbul, 1975.
3. Enver Behnan [ŞAPOLYO], **Türk Soyadı**. [Ankara], 1935.
4. Rüsuhi TURFAN, **Öz Türkçe Soyadları**. Yozgat, 1935.

B — Makale ve İncelemeler

1. Turgut ARCASOY, «Aile İsmi Tashihi hareketleri». **İř**, c. 17, nr. 114, 1 Şubat 1951, s. 48-51.
2. R[emzi] O[ğuz] A[rık], «Soyadları». **Millet**, yıl : 1, nr. 3, Temmuz 1942, s. 95-96.
3. Adile AYDA, «Viyana Telefon Rehberindeki «Türk» ile İlgili Soyadları Etrafında». **İř ve Düşünce**, c. 27, nr. 233, Ocak-Mart 1961, s. 52-53.
4. Nihat Sami BANARLI, «Türklerde Soyadı». **Türk Folklor Araştırmaları**, c. 1, nr. 6, Şubat 1950, s. 97-99 (15).
5. Cahit BEĐEN, «Noms de Famille». **Medeniyet**, 25 Kasım 1955.
6. Hasan EREN, «Türk Onomastique'i Hakkında». Fuad Köprülü Armağanı, Ankara, 1953, s. 127-129.
7. Burhan FELEK, «İslavlaştırma ve Türk Antroponimi». **İř**, c. 29, nr. 242, Haziran 1963, s. 25.

(15) Aynı yazı ayrıca **İř** mecmuasında da neşredilmiştir: c. 16, nr. 101, 1951.

8. Ziyaeddin Fahri FINDIKOĞLU, «Türklerde Aile İçtimaiyatı IV, Soyadları». **Yeni Türk**, c. 4, nr. 46, 1. Teşrin 1936, s. 533-539.
9. ———, «Soyadı Meselesi». **Tasvir-i Efkâr**, I, 20 Nisan 1942; II, 7 Ağustos 1942; III, 19 Eylül 1942; IV, 28 Eylül 1942; V, 23 Ekim 1942.
10. ———, «Soyadı Davasında Türkleşme Hareketi». **Tasvir-i Efkâr**, 22 Aralık 1942; 31 Ocak 1943.
11. ———, «Soyadları Meselesi». **İş**, c. 8, nr. 30-31 (defter 2/3), 1942, s. 186-187. (Dr. Osman Turan'ın Bozkurt'taki yazısının tanıtmasıdır. Bkz. nr. 51).
12. ———, «Çocuklarımıza İsimler». **İş**, c. 9, nr. 34 (defter 2), Nisan 1942, s. 127-139.
13. ———, «Halk Ruhu ve İsimler». **Çığır**, c. 13, nr. 129, Ağustos 1943, s. 38-40; c. 14, nr. 130, Eylül 1943, s. 77-78.
14. ———, «Soyadı Meselesi Etrafında Düşünceler». **Cumhuriyet**, 21 Mayıs 1945.
15. ———, «Soyadlarımıza verilecek Düzen Ne Olmalı?» **Doğu**, c. 11, nr. 64-65-66, Mart-Nisan-Mayıs 1948, s. 10-12. (S. 10-11'de Prof. Dr. Hıfzı Veldet'e, s. 11-13'te de Muharrir R. Hakkı'ya göre).
16. ———, «Soyadlarımızın Düzeni Nasıl Olmalı?» **Doğu**, c. 11, nr. 67-68-69-70, Haziran-Temmuz-Ağustos-Eylül 1948, s. 7-10. (Ziya Gökalp'dan Mülhem Fikirlere Göre).
17. ———, «Soyadı Kanununun 15. Yıldönümü». **Cumhuriyet**, 30 Mart 1949.
18. ———, «Telefon Rehberleri Münasebetiyle : Soyadların Yazılış ve Dizilişine Verilecek Düzen hakkında». **İş**, c. 15, nr. 90, 1.12.1949, s. 56-60.
19. ———, «Soyadlarımızın Durumu». **İş**, c. 16, nr. 105 (5), 1 Mayıs 1950, s. 82-85.
20. ———, «Türk Folklorunda İsim Meselesi». **Türk Folklor Araştırmaları**, c. 2, nr. 39, Ekim 1952, s. 609-610.
21. ———, «Le problème des noms de famille considéré comme un courant culturel en Turquie». *Revue Internationale d'Onomastique*, c. 4, 1952, s. 277-286. Bu yazıyla ilgili olarak G. Jaschke'nin **Die Welt des Islam** (c. 2, 1953, s. 307)'daki yazısına bakınız. Bu yazımın Türkiye'deki neşri için de şu kaynağa bakınız. **İş**, c. 19, nr. 139 (3), 1 Mart 1953, s. 17-35.
22. ———, «İsimlerimiz». **İş**, c. 19, nr. 146, 1 Ekim 1953, s. 11-12.

23. ———, «Türk Antroponimisi ve Eğirdir'de Soyadları», *İş*, c. 20, nr. 154, 1 Haziran 1954, s. 10-13.
24. ———, «Aile Hukuku Sosyolojisi ve Anket Usulü». *İş*, c. 20, nr. 155 (7), 1 Temmuz 1954'ün ilâvesi, 19 s. Anketin III. bölümü «İsim ve Soy Adı Müessesesi (s. 15-18)» başlığını taşımaktadır. 19. sayfada ise bir fiş örneği verilmiştir.
25. ———, «Türkiye'de Onomastika». *İş*, c. 20, nr. 160 (12), 1 Aralık 1954, s. 1.
26. ———, «Circulaire de Cinquième Congrès International de Sciences Onomastiques». *İş*, c. 20, nr. 160 (12), 1 Aralık 1954, s. 11.
27. ———, «Antroponimik Mevzular». *İş*, c. 20, nr. 160 (12), 1 Aralık 1954, s. 21.
28. ———, «Orta Anadolu'da Müşteşlikle Bir Hafta». *İş*, c. 20, nr. 160 (12), 1 Aralık 1954, s. 22-28.
29. ———, «İsim Müessesemizin Türkçeleştirilmesi». *Türk Yurdu*, nr. 242, Mart 1955, s. 652-656.
30. ———, «Milletlerarası İsim Bilgisi Kongresi». *Yeni İstanbul*, 29 Nisan 1955.
31. ———, «Türk Antroponimisi: Bir Liste». *İş*, c. 21, nr. 166, Haziran-Temmuz 1955, s. 76.
32. ———, «Matbuatımızad Soyadı Yazıları I». *İş ve Düşünce*, c. 22, nr. 179-180, 1 Temmuz - 1 Ağustos 1956, s. 9-10.
33. ———, «Soyadları İşi ve Türk Ocakları Reisi H. Suphi ile Tarihi Alâkası». *İş ve Düşünce*, c. 22, nr. 179-180, 1 Temmuz - 1 Ağustos 1956, s. 10.
34. ———, «Soyadları Etrafında Tecessüsler» *İş ve Düşünce*, c. 22, nr. 179-180, 1 Temmuz - 1 Ağustos 1956, s. 11-13.
35. ———, «Türkiye Onomastik Merkezi». *İş ve Düşünce*, c. 24, nr. 202, Haziran 1958, s. 1.
36. ———, «Dergilerde ve Gazetelerde Onomastik». *İş ve Düşünce*, c. 24, nr. 202, Haziran 1958, s. 7-8.
37. ———, «Hukukî Antroponimi». *İş ve Düşünce*, c. 24, nr. 202, Haziran 1958, s. 10-11.
38. ———, «Soyadlarımız». *Hürsöz*, 31.8.1959 ve 1 - 2.9.1959.
39. ———, «Milletlerarası Onomastik Kongresi». *İş ve Düşünce*, c. 27, nr. 233, Ocak-Mart 1961, s. 31-32.
40. ———, «Onomastika. Milletlerarası Onomastik İlimler (Yer ve

- İnsan Adları Bilgisi) Kongresinin VIII. si Bu Sene Hollanda'da Toplanıyor», **İş ve Düşünce**, c. 29, nr. 242, Haziran 1963, s. 17-20.
41. ———, «Yer ve İnsan Adları Bilgisi İle İlgili Haberler». **İş ve Düşünce**, c. 31, nr. 249, Mart 1965, s. 8.
 42. ———, «Onomastica Turcica: Garip Üç Ad». **İş ve Düşünce**, c. 31, nr. 254, Nisan-Mayıs Haziran 1966, s. 2.
 43. ———, «Hadiseler Arasında Onomastik İzler». **İş ve Düşünce**, c. 34, nr. 265, Mart 1969, s. 37-39.
 44. Sait GÜRAN, «Aile İsimleri Etrafında Hukuk Nazariyeleri». **İş ve Düşünce**, c. 22, nr. 179-180, 1 Temmuz - 1 Ağustos 1956, s. 5-6.
 45. Fuad KÖPRÜLÜ, «Türk Onomastiquei Hakkında». **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi**, I, 1950, s. 221-236.
 46. Neşet KÖSEOĞLU, «Çorumda Soy Adları». **Çorumlu**, nr. 51, Ağustos 1944, s. 1506-1511; nr. 52, Şubat 1945, s. 1533-1538.
 47. T. N. L. «Toplayan», «Prof. Fındıkoğlu'nun Onomastikle Alâkalı Yazılarından Bazıları». **İş ve Düşünce**, c. 27, nr. 233, Ocak-Mart 1961, s. 29-30.
 48. Musluoğlu Lütfü, «Soyadı Kanunu Üzerine Bir Deneme», **İş**, c. 15, nr. 90, 1.2.1949, s. 51-55.
 49. Türkistanlı Maral OKAY, «Türkistan'dan Soyadları». **Azerbaycan Yurt Bilgisi**, nr. 35-36, Kasım - Aralık 1934, s. 403-406.
 50. Hüseyin Namık ORKUN, «Soyadlarına Dair». **Çınaraltı**, c. 3, nr. 59, Kasım 1942, s. 13.
 51. O[smán] TURAN, «Soyadları Meselesi». **Bozkurt Mecmuası**, c. 2, nr. 1-2, 1942, Bu yazı ile ilgili olarak 11 numaraya bakınız.
 52. C. Orhan TÜTENGİL, «Soyadı Meselesi ve Roman». **Türk Dili**, c. 1, nr. 2, 1 Temmuz 1953, s. 12-14.
 53. Hıfzı Veldet [VELİDEDEOĞLU], «Soyadı Anarşisi». **Cumhuriyet**, 19 Ekim 1945.
 54. Ziya Gökalp, «Türklerde Aile Adları», **İş**, c. 1, nr. 3-4, Temmuz-Teşrin 1934, s. 193-194.

II. Yabancı araştırmacıların soyadlarımızla ilgili olarak yaptıkları çalışmalar.

A — Makale ve İncelemeler

1. Robert F. SPENCER, «The Social Context of Modern Turkish Names». **Southwestern Journal of Anthropology**, c. 17, nr. 3, Güz 1961, s. 205-218.

III. Yabancı araştırmacıların soyadlarla ilgili çalışmalarından bazıları:

A — Kitaplar

1. William Dodgson BOWMAN, **The Story of Surnames**. Londra, 1931.
2. Ernst PULGRAM, **Theory of Names**. Berkeley (A.B.D.), 1954.
3. Elsdon C. SMITH, **The Story of Our Names**. New York, 1950.
4. George R. Stewart, **Names on the Land**. New York, 1954.

B — Makale ve İncelemeler

1. Lalia Phipps BOONE, «Folk Names for Bloomington». **Southern Folklore Quarterly**, c. 19, nr. 4, Aralık 1955, s. 230-236.
2. Byrd Howell GRANGER, «Naming: In Customs, Beliefs, and Folktales». **Western Folklore** c. 20, 1961, s. 27-37.
3. Hazel E. MILLS, «The Constant Webfoot». **Western Folklore**, c. 11, 1952, s. 153-164. (Oregon eyaletindeki takma adlar ilgilidir).-
4. Robert M. RENNICK, «The Folklore of Curious and Unusual Names (A Brief Introduction to the Folklore of Onomastics)». **New York Folklore Quarterly**, c. 22, 1966, s. 5-14.

IV. Adlarla ilgili dergiler

Yurdumuzda adlarla ilgili olarak hiç bir dergi çıkmamıştır. Ancak, **İş ve Düşünce** dergisi bu konuya geniş yer ayırmıştır. Bazı sayılarını tamamen ONOMASTİK'e ayıran bu dergi (c. 22, nr. 179-180 Temmuz - Ağustos 1956, s. 1-16; c. 27, nr. 233, Ocak - Mart 1961, s. 1-56). Bazen de belirli sayfalarını «Türk Onomastiği, İş'in Onomastik Bölümü» başlığı altında neşre hazırlamıştır (Yıl : 1, nr. 1, I.III.1953 'İş, c. 19, nr. 139 (3), 1 Mart 1953, s. 11-35; Yıl: 1, nr. 2, I.VII.1953 'İş, c. 19, nr. 142 (6), 1 Haziran 1953, s. 12-14'; Yıl: 2, nr. 2, I.VI.1954, 'İş, c. 20, nr. 154 (6), 1 Haziran 1954, s. 10-13'; Yıl: 3, nr. 3, 5.XII.1954, 'İş, c. 20, nr. 160 (12), 1 Aralık 1954, s. 5-9').

Yabancı dillerde neşredilen dergiler ise çıkış tarihlerine göre şöyledir:

1. **Revue Internationale d'Onomastique**. Paris, 1949. Yılda 4 sayı çıkar.
2. **Onoma**. Leuven-Belçika, 1950. Yılda 4 sayı çıkar.
Prof. Dr. Ahmet Caferoğlu, bu derginin 3. cildinden itibaren (1952) bir evvelki yılın kaynaklarında yer alan Türklerle ilgili yayımları, «**Bibliographia Onomastica 19..**» umumî başlığı altındaki bibliyog-

rafyada «**Turquie, Turkey, Turkish**» gibi başlıklar altında neşretmiştir: c. 3,1952, s. 188; c. 4, 1954, s. 217, c. 5, 1955, s. 243-244; c. 6, 1955-1956, s. 267; c. 7, nr. 1, 1956-1957, s. 99; c. 8, 1958-1959, s. 155-156; c. 9, 1960-1961, s. 186-188; c. 10, 1962-1963, s. 143-144; c. 11, 1964-1965, s. 136-137; c. 12, 1966-1967, s. 153-154; c. 13, 1968, s. 134; c. 15, 1969, s. 533-534; c. 15, 1970, s. 784-787; c. 16, 1971, s. 726-732 (Bu yazının 1. ve 3. bölümlerini O. N. Turabaçev hazırlamıştır). Dergi 17. ciltten itibaren daha derli toplu bir Türk dünyası bibliyografyası vermeye başlar. Bu ciltte Türk dünyası ile ilgili bölümü Mille T. Goriaçeva hazırlamıştır.

3. **Onomastica**. Winnipeg-Kanada, 1951. Yılda 2 sayı çıkar. Ed. J. B. Rudnykyj. **Canadian Institute of Onomastic Sciences** tarafından çıkartılmıştır. 1972'de yayını tatil etmiştir.
4. **Names**. Potsdam-New York, 1953. Yılda 4 sayı çıkar. Ed. C. Rothrauff. **American Name Society**'nin organı olan dergi **State University of New York at Potsdam** tarafından yayınlanmaktadır.
5. **Naamkunde**. Leuven-Belçika, 1969. Yılda 2 sayı çıkar. **Instituut voor Naamkunde** tarafından yayınlanmaktadır. Metinler Holanda diliyle, bazen de İngilizce ve Almancadır. Evvelce **Vereniging voor Naamkunde** adıyla çıkıyordu.

Doğu bloku ülkelerinde çıkan dergiler şunlardır: **Antroponimika, Etnonimy, Onomastika, Onomastika Povolz'ja** (1969), **Oronimika**.

EK : M. Şakir ÜLKÜTAŞIR, «Atatürk'e Bu Soyadı Nasıl Verildi ve Bunu Kim Buldu?» Cumhuriyet'in 50. yılına Armağan, Ankara, 1973, s. 1 - 6.